

Politikai
röpiratok.

17.

17
118

A
MAGYAR NÉPALKOTMÁNY
VÁZLATA,

FELELŐS MINISZTERIUMMAL

ÉS

MEGYEI ÖNKORMÁNYZATTAL,

KÖZJOGI SZEMPONTBÓL TEKINTVE.

6

[Kacziány Nándoról.]

ARADON,

KIADTÁK BETTELHEIM TESTVÉREK.

1868.

MAGYAR NÉPALKOTMÁNY

VÁZLATA

ELTELEK MINISZTERIUMMAL

MEGYEI ÖRÖKÖZETI

DR. BALLAGI GÉZA

KÖZLEKÉSEK

[Handwritten signature and stamp]

Nyomatott Réthy Lipótnál Aradon 1868.

ELŐSZÓ.

Alkotmányos ország fenállása és jóléte oly szabatos belszervezetétől függ, melynek elemzésével a törvények folytonos javítása a korszellem kívánalmainak megfelel.

Népalkotmányunk megyei önkormányzattal és felelős miniszteriummal csak úgy boldogíthatja hazánkat, ha az alkotmányt és államéletet elmeire visszavezetjük, s a polgárok, hatóságok és kormány jogait és kötelességeit hatáskörük térein felkeressük és részletesen vizsgáljuk, valjon a felmerült kérdéseknél melyik terjeszkedett túl a másik hatáskörébe.

Jelen füzetben a magyar nemzet és alkotmányából igyekeztem a magyar népalkotmányt akként kifejteni, mint a selyem-hernyó a selyem szálakat saját testéből, s teljes meggyőződésem, hogy minden kérdésünk az alkotmányosság (e füzetben foglalt) elemzésében találandja alapos megfejtését. Csak ilyen államszervezet biztosíthatja az ember teljes szabadság-vágyát s váland hazánknak becsületére a világ előtt.

Hazánk alkotmányos belszervezete alapja lévén minden nemzetiségi s egyéb kérdések megfejtésének, népalkotmányunk szerkezete az ország első gondjai közzé sorolandó, mert csak annak alapján menthető meg a haza úgy a külellenségtől, mint belzavaroktól, csak annak alapján lehet boldog, nagy és dicső.

A vázlatot összeállítottam, mely életét s megtestesülését a törvényhozástól vár. Hogy a törvényhozás ezen alapfonalokon biztosan megindulhasson, szükséges a közvélemény, miértis ezen füzetet minden lelkes honfi figyelmébe ajánlja

a szerző.

I. R É S Z.

Az alkotmányosságról általában.

Az alkotmány fogalma.

A mely államban a kormányzottaknak a kormányzás dolgaiba akármily beavatkozás engedtetik, az ilyen államot alkotmányosnak szoktuk nevezni, melynek el-
lentéte a kormány rendeleteinek feltétlen hódolata.

A mely alkotmány alsóbb tisztviselőknek és egyes polgároknak csak a végrehajtásba befolyást enged, ár-
nyék-alkotmánynak nevezhető.

Valódi alkotmányos állam csak az, hol a kormány-
zottak úgy a törvényhozásba, mint a törvények alkalmazásába és azok végrehajtásába kellő befolyást gyakorolnak, miért is egy alkotmányos ország polgárainak jogai és kötelességei törvényhozásiakra, bíróságiakra és végrehajtásiakra osztandók.

Az egyes polgárok alkotmányos jogainak gyakorlata.

Nehogy egy ország legfőbb tisztje, minden egyes polgár által országos dolgok iránti nézeteivel terheltesék, alkotmányos ország kerületekre, illetőleg kerületi hatóságokra osztatik, melyekben az egyes polgár is al-

kormányos jogait aképen gyakorolhatja, hogy az egyesek hatása az egész országra kihasson, és a mennyiben jogaik sértetnének, sérelmeik orvoslását előbb a helyhatóságnál érvényesítsék.

A törvények keletkezése.

Szükséglet nélkül törvény nem keletkezik.

Absolut kormányzatoknál a szükséglet kerületi s a legfőbb hatóság osztály főnökei által jelentetik fel a központi legfőbb hatóságnak, mely a szükséglet fedezését s a körülmények orvoslását rendelet által intézi; absolut kormányzatnál egyes polgárnak országos törvényt indítványozni, — a kegyenczeket kivéve — tilos.

Alkotmányos államban a rend fentartása tekintetéből, a módok, helyek és körülmények meg vannak határozva, melyek szerint egyes polgárok is a közjólét előmozdítására, vagy sérelmek orvoslására országos törvényeket indítványozhatnak, mely indítványokra mások nyilatkozhatnak, és a további teendő kölcsönös egyetértés útján intéztetik, hogy az indítvány kellő alakban a törvényhozó elébe jusson.

Ugyancsak az egyes polgárok és az állam szükséglete folytán vétetik elő, bizonyos körülmények változásával vagy felmerültével, az eddigi államtörvények módosítása, eltörlése vagy megszüntetése és új törvények alkotása.

Alkotmányos államban a törvények keletkezése és végrehajtása az állam alkotmányában meghatározott al-

kormányos hatóságok által, abszolút kormányzatnál egyes tisztviselők által eszközöltetik.

A törvény kelléke.

Nem szándékom a törvény kellékeiről tudós munkát írni és ezen bő kérdésről hosszan értekezni, csak röviden azt nyilatkoztatom, hogy egy törvény csak akkor tökéletes, ha nem csak a polgárok és állam szükségletét fedezi, hanem a lényeggel egyuttal az eljárás módját és az egyes polgárok kötelelességeit és jogait oly szabatosan határozza meg, miszerint annak végrehajtása által sem más fenálló törvények, sem az egyesek valódi alapjogai nem sértetnek.

Uj törvények az eddig fentállottakból folyt jogokat és kötelezettségeket rendesen megváltoztatják s a polgároknak részint uj jogokat adnak, részint reájok új kötelezettségeket rónak, de semmi törvénynek nem szabad az állam és egyes polgárok lételét és jólétét sarkalatosan veszélyeztetnie, és a mely törvény ilyen veszélyt mutat, annak hatályban megmaradni nem lehet; innen magyarázható a törvények változandósága, innen alkotmányos országokban az országgyűlések gyakori törvényhozási működése.

Ha egy törvényben annak minden következménye nem foglaltatik, az olyan törvény csonka, s a kivitelben mellék-szabályok által pótlendő. Innen származik, hogy alkotmányos országokban is a végrehajtó hatalom a törvény hiányait rendeletek által kipótolni feljogosittatik,

és e tekintetben törvényhozási hatáskörrel felruháztatik.

Ha ily rendeletek a törvény egyéb kellékeivel nem birnak, vagy az új törvény által épségben hagyott más törvényekbe ütköznek, vagy az egyesek egyéb jogait sértik, vagy a kellő módot és arányt el nem találták, alkotmányos államban ilyen törvénytörlésért a törvényhozó testület előtt az illető végrehajtó bár legfőbb tiszt is felelősségre vonható.

Alkotmányos államban is a tisztviselők bizonyos törvényhozási, illetőleg az általános törvények kezelési jogával felruháztatnak, s a mennyiben ezen joguk gyakorlata által mások jogait sértik, felelősségre vonatnak.

Rendezett államban legyen az alkotmányos vagy nem, minden hatóságnak köre már csak azért is szokott meghatározatni, hogy minden polgár kötelessége teljesítésének és jogai érvényesítésének helyét megtudja; alkotmányos jogaik gyakorlatának köre és módja is törvény által határozatik meg.

Alkotmányos hatóságok hatásköre.

Minden alkotmányos hatóság hatásköre :

- a) törvényhozására,
- b) biráskodására,
- c) végrehajtására osztható; illetőleg minden alkotmányos hatóság működése ezen három osztályból származtatható és azokra visszavihető.

Abszolút kormányzatnál a kormányzottaknak a törvényhozásra semmi befolyásuk nincsen, abszolút kor-

mányzatnál csak a fejedelem és az ország legfőbb hatósága mint kormány gyakorolja a törvényhozási jogot az országra.

Alkotmányos államban az alkotmány minősége határozza, valjon alsóbb hatóságoknak és egyeseknek van-e és milyen törvényhozási körük és joguk.

Ugy absolut, mint alkotmányos kormányzatnál a hatóságok biráskodási köre, a törvényhozási hatáskör szerint, különböző mérvü és minőségü.

Miután pedig minden törvény az állam és lakóinak szükségletét foglalja, és a törvény végrehajtása a szükséglet tényleges fedezése és orvoslása, alkotmányos államban a hatóságok végrehajtási köre és kötelessége csak annyiban különbözhetik az absolut kormányzatbeli végrehajtástól, hogy az alkotmányos alsóbb hatóság a végrehajtás jobb módja és törvényesebb aránya iránt felszólalhat, de a törvény végrehajtását meg nem tagadhatja.

Törvénytelen rendeletek végrehajtása ellen törvényhozási és biráskodási uton biztosítatik az alkotmányos jog.

A biráskodási hatáskörhöz az ellenörködési hatáskör is tartozik, vagyis annak meghatározása, valjon a törvény helyesen hajtott-e végre vagy sem.

A hatóságok alkotmányos törvényhozási joga.

Minden alkotmányos országban meg van határozva azon út és mód, melyszerint az ország törvényei keletkeznek, ezen jogról általánosan csak annyit lehet mon-

dani, hogy alkotmányos törvényhozás lehet oligarchicus, hierarchicus, aristocraticus, democraticus, vagy vegyes, minthogy azonban a világ eseményei egy földi-lény hatalmában nincsenek, s így a leghatalmasabb államra is oly rögtönös vész és szükséglet hárulhat, hogy alkotmányos utoni törvényhozásra idő sem jut, a kormány rögtöni elintézkedésre szorul, ezért minden államban ily esetekre a kormánynak is törvényhozási joga van.

A halasztást nem tűrő szükségletek fedezésére, rendes törvényhozási uton kívül szabott törvények, rendeleteknek neveztetnek.

A rendeletek keletkezhetnek:

- a) a fejedelem kívánságára,
- b) a fejedelem és tanácsa rendeletére,
- c) a minister és ministeri tanács rendeletére és felelőségére,
- d) egy országos közeg, vagy alhatóság jelentésére, és
- e) egy már meglevő törvény hatályánál fogva.

Az ily rendeletek, melyek azonban pusztán végrehajtási vagy bíraskodási rendeletekkel össze nem zavarandók, utólagosan törvény javaslatként terjesztendők a törvényhozó testület elébe, és ha törvénynyé nem válnának, a polgárok minden abból eredt kára és hátránya ezeknek megtérítendő, de egy ország kormányát azon jogtól, hogy sürgős és halasztást nem tűrő esetekben rendeletek által is ne intézkedhessék, megfosztani nem lehet, ha az ország lételét veszélyeztetni nem akarjuk.

Ezen szabályok szem előtt tartandók a vidéki és községi hatóságoknál saját hatáskörükben eszközlött ha-

tározási intézkedéseinél, az egyesek jogainak megsértése miatti felelőség és intézkedéseiről a felsőbbség értesítésének terhe mellett.

A hatóságok biráskodási köre.

Azon viszonyok meghatározása, melyek bizonyos személyek egymás, testületek és az állam közt, és irányában a törvényből folynak, a hatóságok biráskodási körét teszi.

Nem csak a magán és büntető jog felett az ugynevezett törvénykezési bíróságok eljárása biráskodás, hanem az egyenes adó mennyiségének a községek és egyesek irányában eszközölt kivétele is biráskodás, mert az adó-kivétel által bizonyos kerületek és egyének tartozása alapítottatik meg, a hol pedig bizonyos kötelesség kimondatik, az biráskodás, és midőn a 20 éves ifju besoroztatik, az reá nézve katona szolgálatát kötelező ítélet.

Ebből tehát kitünik, hogy akár milyen törvény keletkezése és végrehajtása közé egy ítélet vagy határozat jön közbe, mely az egyes polgárt vagy testületet s községet bizonyos a törvényben gyökerező határozott kötelességre különösen kötelez, habár ezen biráskodás semmi peres eljárást magában nem foglal. Ezen biráskodás illetőleg eljárás törvényhozási uton levén meghatározandó, alkotmányos államszerkezetben az alkotmány alapelveiben gyökerezik, a mennyiben minden államban a magán ügyek feletti bírósági szervezet, a közigazgatási, honvédelmi, közlekedési s a többi ügyek hatóságai szerint szókott meghatározva lenni.

Azon alkotmányban, hol ezen törvény és végrehajtása közti eljárás legkevésbé lett törvényhozás útján meghatározva, legtöbb panasz és visszaélés fordul elő a törvények végrehajtásánál.

Midőn a polgárok jogaikat egymás és az állam irányában érvényesítik, a felsőbb hatóságok rendszeren külön szoktak határozni, s az állam a polgárt polgári jogai gyakorlásában fentartani; de midőn a törvény a polgároknak az állam iránti kötelességeiről szól, az állam részére nézve első bíról a központi kormány végrehajtó hatalma tűnik fel, mely a törvényből folyó kötelezettség meghatározott arányát, és módját a kerületi hatóságokra rója, s egyuttal a végrehajtást is elrendeli. Ez utóbbi esetben a kerületi hatóság a kötelezettséget az egyesekre kivétlen, s őket teljesítésre kötelezven, a végrehajtást eszközli.

Ebből kitűnik, hogy alkotmányos országban a törvényből folyó kötelezettség aránya ellen bizonyos kerületnek, a mennyiben magát más vidék és kerülettel, és bizonyos egyének, a mennyiben magát, más egyénnel összehasonlítván, a törvényben meghatározott kötelezettség által akár törvényellenesen sujtva, akár tulterhelve érezné, felszólalni joga van, s az ilyen felszólamlások még az ugynevezett felvilágosodott absolutismusban is a kormány által figyelembe szoktak vétetni.

Innen következik, hogy egy alkotmányos államszerkezetben a hatóságok bíraskodási körének szabatos meghatározása, ugy az állam mint a polgárok tekintetéből nélkülözhetetlen szükséglet s a törvényhozás külö-

nös teendője ; és hogy a mely alkotmány a kormányzot-
taknak törvényhozási jogot ad, meg kell hogy határozza,
valjon és mennyiben engedték meg alsóbb hatóságok-
nak és egyes polgároknak azt megbíralni, valjon
egy felsőbb rendelet a törvénnyel megegyezik-e
vagy sem.

Ezen megbíralás, mintán minden rendelet az állam
követelését egyesek ellen vagy viszont tartalmaz, éppen
úgy képezi az alkotmányos hatóságok bírósági körét,
mintha egyesek egymás ellen, vagy az állam és annak
bizonyos részei ellen jogaikat érvényesítik, vagy pedig
egy polgár büntető cselekvénye felett bíraskodik.

A hatóságok végrehajtási köre.

Absolut kormányban minden rendelet feltétlenül
azon arányban és módon hajtatik végre, a mint azt a
központi kormány elrendelte. De miután az alkotmányos-
ság a törvény iránti közönyösségből vagy tiszteletlen-
ségből nem állhat, alkotmányos államban is a törvények
pontosan végrehajtandók, különben az állam létele és az
egyések jóléte veszélyeztetik.

Alkotmányos állam-szerkezetben azonban a végre-
hajtásra nézve következő kérdések merülhetnek fel ;
ugyanis : vagy törvény és abban meghatározott mód és
arány szerint történik a végrehajtás, vagy pedig határo-
zatlan törvény és arra vonatkozó rendelet szerint.

Ha a törvényben a kötelezettség minősége, aránya
és módja a kerületekre és egyesekre szabatosan meg

van határozva, ugy nem lehet olyan alkotmány, hogy az ellen felszólalásnak lehetne helye. Csak az egyénben vagy kerületbeni tévedés tekintetéből lehet felszólalni akár alsóbb hatóságnak, akár egyeseknek, a mennyiben a törvényben meghatározott arány őket nem illetné.

Ha a törvényben sem az arány, sem a végrehajtási mód meghatározva nincsen, ez a végrehajtó hatalom által határoztatik meg. Ezen meghatározás ellen alkotmányos országban helye lehet a felszólamlásnak alsóbb hatóságok által, a mennyiben a mód nem a legcélirányosabb és az arány egyik vagy másik kerületre vagy polgárok osztályára terhesebb lenne, de a végrehajtásnak — akár a célirányosabbnak talált mód és helyesebbnek talált arány szerint, akár pedig az eredeti rendelet szerint — elmaradnia nem lehet.

Éppen ugy hajtandók végre a rendeletek, melyek a fejedelem kívánságára és a miniszter felelősségére kibocsáttatnak, legyen tárgyük haladékot nem tűrő vagy halasztható, mert ezt a fejedelem tisztelete és a miniszter felelőssége megkívánja; más rendeletek végrehajtása, melyekben a miniszter felelősségére nem hivatkozik, a végrehajtás az alkotmány törvényei szerint intézendő, s törvényellenes rendeletek végrehajtásáért a végrehajtó hatalom felelősségre vonandó.

Annak megbirálása, valjon a törvény vagy rendelet helyesen hajtattott-e végre vagy nem, az ellenőrzési bíróság körébe vág.

A tisztviselők felelőssége.

Ha a hatóságok fentebbi három osztálybeli hatáskörét jól megértettük, önként következik, hogy az egyes alhatósági tisztviselő csak szabályellenes eljárásaért és mulasztásért lehet felelős; szabály és rendelet szerinti biráskodásért és végrehajtásért nem a bíró és végrehajtó, hanem a törvényhozó és a rendeletet kibocsátó a felelős.

Alkotmányos kormányzatnak ennél fogva főjellege, hogy az egyed-biráskodást csak gyéren és csekély ügyekre alkalmazza, és azt többnyire testületi alhatóságokra bizza.

A mely alkotmányban a felelősség az alsóbb tisztviselőkre ezeknek minden cselekedeteért kiterjeszkedik, abban azon viszás helyzet áll elő, hogy az alsóbb tisztviselő a felsőbbnek bírója, ellenben, a hol felsőbb rendelet felett alhatósági testületi tanácskozás megengedett, ott ezen tanácskozás csak a polgárok törvényhozási és a hatóságok biráskodási joga ismertetik el, melyben a tisztviselő polgári jogánál fogva részt vévén, a felelősség csak mint polgárt és más polgárok választott, vagy rendelt megbizottját érheti, de soha sem mint végrehajtót a végrehajtásért, kivéve a végrehajtás önkényes foganatosítását vagy elmulasztását.

Államtan és alkotmánytan.

A 19-ik század, mint a felvilágosodott korszellem százada, az emberi jogok véres érvényesítése óta több

államtant mutat fel papirosan, mint alkotmányt és alkotmányos országot a gyakorlatban, s így nem csoda, hogy az alkotmánytan oly ismeretlen tudomány, melyről a kormányok mint ellenségtől félni látszanak, pedig ha az alkotmányosság közelebbről tekintetik, ez a kormányok és trónok legerősebb támasza, — mert a rabszolgai hódolat soha sem volt a kormány és trón oly erős támasza, mint a polgári önérzet tevékenysége, mely az erőt lelkesedéssel többszörözi, míg az önérzet hiánya az anyagi erőt is inkább súlylyá, mint ható erővé változtatja.

Remélem, hogyha a „gaudium est miseris socios habuisse malorum“ példaszó érvényéből csak keveset vesz, akad az alkotmányosságnak is egy Machiavellije, aki az alkotmányosságot biztosabb alapelvekre építendi, mint amaz a korlátlan hatalmat.

A magyar nemzetet alkotmánya tette erőssé, nagygyá; a magyar alkotmányára volt és lehet büszke; lásuk ezen varázserőt a fentebbi alapelvek világánál közelebbről.

II. R É S Z.

A magyar alkotmányról.

Bevezetés.

I.

Seki sem tagadhatja, hogy midőn legjobbjaink az 1848-ki törvényczikkeket alkották, az ország alkotmányos függetlenségének biztosítása mellett a haladó korszellelem igényeinek megfelelni akartak.

Százados tapasztalás tette apáink előtt a felelős kormányrendszert kívánatossá, szomorú események, és iszonyú forradalmi rázkodtatások látványai kényszeríték legjobbjainkat az ó- és középkori polgári osztályzatok kiegyenlítésére.

Szemeik előtt lebegett 1847⁸-ik évi törvényhozóinknak hazánk 1514-ki eseményei, az észak-amerikai szabadságharcok küzdelmei, az 1789-ki francia törvényhozók magasztos eszméi, a francia forradalom iszonyai és következményei, és hazánk alkotmányszerinti tehetetlensége a XIX-ki század haladó korszelleme ellenében, midőn az 1848-ik évi VIII., IX., X., XI., XII., XIII.; — III. IV. és V. törvényczikkeket alkották.

De midőn ezeket alkották, nem ejtették el a magyar nemzet ős jogát, a valódi alkotmányosság alapját, s nem

felejtkeztek meg annak védelméről, mert megalkották a XVI., XVII. és XXII. törvényczikket is.

Senki sem tagadja az 1848-ik évi törvényczikkek hiányait, mindenki tudja, hogy azok csak oszlopszat hazánk újabb alkotmányos épületéhez, de azt is tudja mindenki, hogy legalább ezen oszlopszat szükséges volt, nehogy Magyarország a reá kívül belől rohanó veszedelem martalékvává legyen; mindenki tudja, hogy ezen épület jelenleg is csak oszlopszat, melyet azonban semmi erő és vész el nem pusztíthat még egy magyar él!

Két szomorú évtized után reánk várakozik hazánk alkotmány oszlopszata, hogy azon oszlopokat boltivekkel összekössük, és közfalakkal kitöltve emberi lakká alkossuk.

Vannak, kik a III. és XVI-ik oszlop összekötését lehetlennek tartják, s azt mondják, hogy vagy az egyik vagy a másik oszlop dönti ki a másikat, — vannak, kik a közfalakat úgy beakarják rakni, hogy ablak se legyen rajtuk, — és vannak, a kik oly kevés közfalat akarnak bele, hogy a viharok szabadon jár hassanak benne.

Ezen hasonlatosságtól közeledjünk a valósághoz.

Tiszteletet parancsoló képességgel, tudományossággal, és magasztos hazafiusággal igyekeznek hazánkifiai a magyar ősi alkotmányt az 1848-ik évben kijelölt alapon felépíteni, midőn nézeteiket röpiratokban közzétették, de talán éppen azon kitünőség teszi, hogy honfitársaik a magyar legdrágább kincsére féltékenységből még több kételyt támasztanak innen is, tul is, mint a mennyi alaposan támasztható lenne.

A tudomány és képesség tulesapong Anglia, Belgium, és Amerika alkotmányos gyakorlatára és elveire, melyeknek nyoma az 1848. évi törvényekben található, — válogatott fegyverek villognak, de egy cél felé, — hatalmas érvekkel küzd a hazfiúság — a haza jóvoltáért!

A kitünők fényénél könnyebb nekem kis pontnak Archimedes köreit rajzolni, és kivetkőzve a magas tudományosságból saját keblembé vonulva kimondani, milyennek szeretném én a magyar alkotmányt, melyet parányiságom a Fáyak és Kazinczyak légkörében anyám tejével szivott.

Ez elég legyen az érzelgésből, mert komoly munka vár.

II.

Három röpirat és több rendü hirlapi czikk fekszik előttem, mely az 1848-ki XVI. t. cz. 1. §-nak megfelelni igyekszik, — mint emlitém kitünő képességgel, és fenséges hazafisággal ékesek, de éppen szerzőik kitünősége, és a magyar alkotmányosságban nélkülözhetlenné vált pártállásuk teszi, hogy a magyar féltékenység akár az egyikben, akár a másikban meg nem nyugszik, és azt, a ki akár az egyiket, akár a másikat ajánlja, pártállásról vádolja.

Ha a magyar kárán annyit nem tanult volna, ha az eredeti magyar becsületesség annyiszor nem csalódott volna, bátran indulhatnánk akár az egyik, akár a másik fonalon, mert az alkotmányosság nem merevség, a magyar törvények javítása és szellemi haladása alkotmányos tu-

lajdonuk, de a sok kár és csalódás kívánja, hogy már a követendővezérut is megválogattassék, és az alkotmányosság biztonsága minden tekintetben és körülmények közt megtartassék.

III.

Midőn az 1848-ik törvényhozók az 1848: XVI. t. cz. 1. §-át megalkották, és a további §§-okban ideiglenesen rendelkeztek, érezték, hogy a magyar alkotmány alapköve ott rejlik, — tudták, hogy midőn Pannonia egyik kezét a magyar felelős ministeriumnak, másikat a megyei bizottmányoknak nyújtotta, ez a magyar alkotmány legnevezetesebb sarkpontja, — tudták, hogy ezen sarkponton fordul meg Magyarhon polgárainak sorsa, Magyarhon élete!

A ki az 1848-ik törvényeket, és ezen idézett §-t angol törvényként betű szerint magyarázza, és tartani akarja, az kimélye meg magát a fáradságtól, és tegye félre e füzetet; — de a ki az 1848-ik törvények szellemét s az 1848-ik évi XVI. t. cikk egész tartalmát akarja tekintetbe venni, az sajnálja fáradságát eszméim fonalát követni.

A magyar alkotmány alapelvei.

Ha a legjobb, vagy egy bizonyos alkotmány alkotásáról szó lenne, akkor rendre vehetnők a világ volt, és fennálló alkotmányait, a bölcsészek bölcselmeit, és a sok tudós államtani könyveket, s azokból alkothatnánk ma-

gunknak alkotmányt; de midőn nekünk magyar alkotmányunk van, s mi csak azt javítani, s a kor kívánalmaihoz idomitani akarjuk, nem lehet másról szó, mint magyar alkotmányról, nem lehet más alapelvekről szó, mint a melyeket a magyar ős vezérek Pusztaszeren vérekkkel megpecsételtek!

Mosolyogj tisztelt olvasó ezen ódonság felett. — Ódonság! de tisztos ódonság, mely megtartotta a magyar ember szellemi nagyságát és szabadságát, s megfogja dönteni a nagyhatalmassági államtan elveit!

Mosolyogjon felettem az újabb állameszmék tudósa, gyaanusitson a pártembere részrehajlásról, de ne kételkedjék senki őszinte jó indulatomban, midőn Magyarország új alkotmányának alapelveit a rozzant ős alkotmányban keresem, s azt mondom, hogy midőn a magyar nemzet magának fejedelme és tisztviselői választását, s a fejedelem tanácsában részvételt közmegállapodással kikötött, azzal alkotmányának örök alapját vetette meg.

Akármilyen szűk vagy széles legyen már most újabb alkotmányunk alapja, legyen az oligarchicus, aristocraticus, kiváltságos osztálybeli, népképviselői, vagy democraticus, ha belőle azon három alapelv és jog hibázik — az idegen, az csinált, az nem magyar lesz.

A XIX. század hatalmas szózata azt kívánta a magyar nemzettől, hogy a születési és szabadalmazott királyi adományi előjogokról más polgártársai felett mondjon le, s az alkotmány sáncaiba minden polgárt Kárpátoktól az Adriáig felvegye.

A magyar nemzet e szózatot megértette, s az 1848-ki

törvényekkel népképviseleti alkotmánynyá alakította a magyar alkotmányt; tehát népképviselet utján kell, hogy a magyar nép

- a) a törvényhozásban részt vehessen,
- b) tisztviselőit és
- c) fejedelmét válassza.

Midőn a pragmatikai sanctiót a magyar nemzet elfogadta, fejedelem választási jogáról ideiglenesen lemondott.

Midőn az 1848-ki III. t. cz. által felelős miniszteri kormányt hozott be, a tisztviselők választási jogát a kormány felelős férfival megosztottnak kimondotta, mert nem lehet senki felelős azért, kihez neki semmi köze; — de az ő törvényhozási jogot az 1848-ki törvények épen hagyták, jól lehet az újabb gyakorlat ezen — nem kis — csorbát ejtett.

Az 1848-ki törvények hatálya.

Az emberi jogok biztonsága nézetem szerint semmiféle állam-szerkezetben és alkotmányban sem voltak oly épen és tisztán összeegyeztetve az állam jogaival, mint a magyar alkotmányban. Midőn tehát az 1848-ki törvények ezen alkotmány javadalmaiban a magyar korona területén minden polgárt részesítették, nem lehetett eléggé csodálkozni, hogy számosan az 1848-ki törvények ellen nemzetiségi és más ürügyek alatt felzudultak, és hogy az ausztriai rendek — midőn az örökös tartományok alkotmányossága és a magyar alkotmány szóba jött — ezt nem óhajtották, vagy talán kívánni sem merték.

Most azonban, midőn a magyar újból kezdi alkotmányos életét, midőn az alkotmánynak részleteiben gyakorlatba jönnie kell, most tűnnek elő az 1848-ki törvényekben azon hiányok, melyeket csak a magyar eddigi irott és szokásos törvény és jog érzete pótolhatja.

Ezen kipótlás minősége tehát a kérdések kérdése, s a megyei rendszer és felelős miniszterium intézménye össze nem egyeztethető másképp, mint ha a magyar alkotmány ős alapelvein kiegészítettik.

Különbséget kell tenni az 1848-ki törvényezikkek-nél azok közt, melyek ideiglenesek és azok közt, melyek maradandó alapelveket foglalnak magokban.

Értekezésünk tárgya szerint az 1848-ik évi III., V., VIII., IX., X., XI., XIII., XVI., XVII., XXII., és XXIX. t. czikket szemügyre véve, az V., XVI., XVII. és XXII. t. czikkek szószerinti tartalmuk szerint oly ideiglenesek, hogy azokat a magyar alkotmány alapelvei tekintetéből vezérelveikben is megváltoztatni, s új törvényezikkel kipótolni lehet, sőt kell is. A többi az új alkotmány alapelveit foglalván magában, csak bővebb kifejtés alá vehető, mert ha azoknak alap- és vezérelvei megdöntetnek, az új alkotmány vagy helyesebben mondva az ős magyar alkotmány javításának alapjai megrendülnek, elvettetnek, s a magyar nemzet nem csak saját maga-magával, hanem a korszellemmel is szembe száll és elenyészik.

A XXII. t. cikk külön értekezett kívánván, lásuk az idézett t. czikkeknek magyar alkotmányunkkal

leendő összeegyeztetését, illetőleg azok alapján alkotmányunknak kifejtését.

A ki engem szavamon fogni, s abból azt akarja állítani, hogy miután én az 1848-ki XVI. t. cikket ideiglenesnek nyilvánítám, a megyei önkormányzatot tagadom, annak azt kell kijelentenem, hogy tisztelem tudományosságát, de én nem tudós értekezletet írok, hanem magyar alkotmányról magyar emberhez beszélek, a ki tudja, hogy a magyar nemzet alkotmánya védbástyáiról soha sem mondott le, azokat csak úgy akarja idomítani, hogy azokban a felelős miniszterium védkarjának is helye legyen s a népet is befogadják.

Ha tehát az 1848-ki törvények egyik vagy másik cikkéről egyet vagy mást szólandok, ne vegye azt a tisztelt olvasó a törvény iránti tiszteletlenségnek, hanem azon őszinte jó indulatnak és kényszerűségnek, hogy miután számos államtanár s nem magyar szellemű intézmények elvhordozói annyi mellette és ellene érvekkel oly tudományosan küzdenek, miszerint mindenkinek az ő nézpontja szerint igazat kell adni, de feltétlenül senkit sem hódítanak meg, nekem néha a tudományos érveket mellőzve ad hominem érveket is használnom kellend.

III. R É S Z.

A magyar alkotmány törvényhozási szempontból.

A magyar nemzet törvényhozási joga.

Miután egy állam alkotmányossága abból áll, hogy a törvényhozásba a fejedelmen és kormányférfiakon kívül a kormányzottaknak is befolyásuk legyen, s a végrehajtásbani befolyás törvényhozásbai befolyás nélkül árnyék-alkotmány, elődeink akkor, midőn a magyar ős vezérek a magyar nemzetnek a fejedelmi tanácsban részvételt kikötöttek, nekünk utódaiknak valódi alkotmányt biztosítottak.

A magyar nemzet törvényhozási joga, bár különböző időkben különböző alakban volt, kétségtelen joga, s így a magyar alkotmány nem árnyék — hanem valódi alkotmány.

Voltak idők, midőn csak oligarchiák gyakorolták e jogot, s voltak idők, midőn a Rákoson minden magyar nemes ember személyesen megjelenvé, a király tanácsában részt vett, az 1848-ki előtti időben a magyar nemzet törvényhozási jogát megyei közgyűlések útján gyakorolta.

Lássuk, hogy gyakorolja ezen törvényhozási jogát az 1848-ik évi ideiglenes törvények szerint.

Nem tehetek róla, ha minden követválasztáskor azon angol utazó jut eszembe, ki előfogatainkról azt írta, hogy fognak a pusztáról egy pár vad lovat, bedugják fejeiket két kötél közzé, s úgy hajtják — mint a szél. — Ezen utazó mai törvényhozási jogunkról bizonyára cként írta : fog a választó kerület egy embert, azt felküldi Pestre az országgyűlésre ; ott azután a kormány elébe adja a törvényjavaslatot, és neki három nap alatt mondania kell, mit gondolnak ezen törvényjavaslatról választói, s így csinálódik törvény Magyarországon.

Ha valami csorbát ejtettek az 1848-ki törvényhozók a magyar alkotmányon, bizonyosan a legnagyobbat ejtették szándékokon s akaratjokon kívül a magyar nép törvényhozási jogán a parlamentarismus balfelfogása miatt, azt állítván fel axioma gyanánt, hogy a parlamentarismus a megyei utasítással össze nem fér, minek következménye, hogy már most a felelős miniszterium sem fér össze a megyei önkormányzattal ; szerencsére azonban ezen csorba csak ideiglenes.

Nézzük ezen állapotot közelebbről.

Az 1848-ki törvények által az alkotmány sáncaiba a köznép is felvételén, a törvényhozási jog mind azon egyéure terjesztetett ki, ki az 1848. évi V. t. cz. 1. és 2. §-aiban megállapított tulajdonokkal bir, miután pedig a megyeházák termeiben személy- és számszerint már az 1. §-ban említettek sem fértek, és más tekintetek is közéjöttek, a követ személyének megválasztására a me-

gyék választó kerületekre osztattak, s az 1848-ki V. t. cz. az országgyűlési követ személyének választási módját szabta meg. Ebből áll most a magyar nemzetnek és népnek a törvényhozásrai befolyása.

Hogy ez nem elégséges, hogy ez a magyar alkotmányos alapjog hatalmas megcsonkítása, mindenki átlátja, kivált ha meggondoljuk, hogy még maga a megválasztott követ sem tudja, miféle királyi propositiók felett fog kelleni neki törvényt alkotni, nemhogy a választó tudná, mire választja meg képviselőjét.

Az évenkénti országos költségvetés megállapítására s egyes panaszok elintézésére elégséges a középszerű tehetségu tiszta jellem, de sarkalatos alkotmányos elvek feletti parlamentarizmus vitára egy becsületes szántóvető embert küldeni — annyit térsen, mint lemondani a törvényhozásbai befolyási jogról.

Az 1866. évi országgyűlés folyamán azon kérdés merült fel, valjon az országgyűlési képviselők a közvéleményt képviselik-e? s — ha nem csalódom — hazánk bölcsö megfejtette, hogy a képviselők a közvéleményt nem képviselik, mert hiszen a királyi leiratra még talán közvélemény nem is keletkezett, és ha ideiglenes követküldési törvényünket figyelembe vesszük, a követ nem is képviselheti bizonyos dolgokban a közvéleményt, miután a követválasztás a királyi propositiók közhírre tétele előtt történik.

A mi azon tudós tételt illeti, hogy azért választatik a követ, miszerint az ország választó kerületét képviselje, és annak nevében beszéljen, s így az ország tör-

vényhozási joga csorbitva nincsen, erre azt kérdem : ha valakinek magán ügylete s több megbízható embere van, valjon nem fogja-e azon egyének közt azt választani, a ki azon bizonyos ügyletre legalkalmasabb? — felelet, hogy bizonyosan az ügylet minőségéről fogja a választást is feltételezni.

Ebből az következik, hogy a magyar nép törvényhozási joga csak akkor nem lesz esonkitva, ha a kormány, illetőleg a miniszterium a törvényjavaslatokat előlegesen közölni tartoznák, ha oly helyek létezendnek, a hol a törvényjavaslat megvitattassék, s ezen viták után a közvélemény megállapíttathassék. Azon helyek helyett pedig nem elégséges a szabad sajtóra és hirlap szerkesztők helyiségeire utalni, mert eltekintve a lapok pártállásától és attól, hogy minden ember véleményénc kinyomattatására nem vállalkozhatnak és vélemény összeszámoló eszközök nem lehetnek, az is áll, hogy sok szakember nem képezte magát arra, hogy véleményét hirlapi cikkbe is foglalhassa, míg azt élőszóval, ha nem is szabatosan, de elég alaposan és érthetően előadhatja.

Az is gyenge érv, hogy becsületes képviselőt azért választ a nép, hogy az véleményét és érveit tolmácsolja, — mert

tegyük fel, hogy a képviselő és választó az országgyűlés teendőit tudja, hol van a biztonság, hogy a képviselő programja szerint fog eljárni?

nem láttunk-e példákat, hogy a képviselő communisticus ígéretekkel nyerte meg a választók többségét, nem általános-e a panasz, hogy a követek csak a kortesve-

zerek küldöttei? nincsen-e példa, hogy a követ bizalmatlansági szavazat után sem mondott le a képviselőségről? vagy nem tudjuk-e, hogy sok választóképes egyén magát a követválasztásra be sem iratja?

Ezen utolsó eset is elégséges bizalmatlansági jel az 1848-ki V. t. czikk iránt. A követválasztásnak nem csak titulus bibendi stb., hanem valódi alkotmányos joggyakorlatnak kell lenni, az pedig csak úgy lehet, ha a választónak nem csak hallgató és gépies, hanem szellemi teendője is nyílik, ha a magyar nép törvényhozási joga sem szembekötödsdi játékká, sem korecsma tanyává le nem alacsonyíttatik.

A törvényhozási jog valódi gyakorlatára legméltóbb hely és közeg tehát a megyegyűlések termei, hol azután, ha a hozandó törvény alapelvei és szelleme országszerte megvitattatott, s ezen megvitatás után valami törvénynyé vált, további végrehajtási vetónak helye nem lehet.

Véleményem szerint nem csalatkoztam, ha kimondom, hogy az 1867. évi Bihar, Komárom és Szathmár megyei bizottmányok határozatainak forrása a magyar nép törvényhozási jogának az 1848-ki törvények — illetőleg azok magyarázói-által kimondott megszorításában keresendő.

Hogy a követnek utasítás adása az 1848-ki törvények által megszüntetve lenne, sehoh sem találom, sőt az 1848. V. t. cz. 4. §-a és az 1848. XVI. t. cz. 2. §-nak d) pontja azt világosan fentartani látszanak az által, hogy az eltörölve nincsen. Az utasítási jog eltörlése csak a megyei bizottmányok más módoni választásából és ab-

ból magyaráztatik, hogy a követ az 1848. V. t. czikk 43. és 44. §-iban és után nem utasítatik a megyei hatósághoz, s a követválasztása és küldöttsége a 46. §. szerint a miniszterium közvetlen befolyása alá helyeztetik. A törvény tényleges tartalmából tehát a megyei bizottmányok befolyásának megszüntetése a törvényhozásra ki nem mutatható, mind a mellett a szoros utasítás barátja senki sem lehet, ki a széles értelmű parlamentarismus barátja.

Ha azonban áll és szükséges, hogy az országgyűlési követ megbizói törvényhozási jogát gyakorolja, illetőleg a választók többségét képviselje, kell, hogy azoknak véleményét a hozandó törvényről tudja. A választók véleményének megtudatára azonban nem elégséges az azokkali magán érintkezés. Ezen érintkezésnek nyilvánosnak és a törvény oltalmában részesülő jogos cselekedetnek kell lennie, s a követválasztást megelőznie, — kell elvi nyilvánulásnak és megállapodásnak lenni, mielőtt a személy választásáról szó lenne. Az elvi megállapodás után lehet csak szó arról, hogy ki akar lenni és ki legyen azon elvek és választók képviselője.

Ezen előzmény után nem lehet szó a parlamentarismus veszélyeztetéséről, mert tagadhatatlan, hogy nem mindig választatik követül a választó kerület legdercabb embere, ennél fogva a ki a megállapított elveket képviselni nem akarja, ne lépjen fel követül, ha pedig azokat valja, könnyű lesz neki azok mellett vitázni, ha pedig időközben más meggyőződésre jutott, kötelessége a bizalmat megköszönni és visszalépni; de eget, földet

vaktában igérni s meg nem tartani, annyit tészen, mint a hon polgárait törvényhozási jogaitól megfosztani.

A felelős miniszterium befolyása a törvényhozásra.

Ha azon kérdést megfejtettük, miképpen keletkeznek államtörvények? — önként felötlik, mi teendője a miniszteriumnak a törvényhozás körül.

A miniszterium azon központi főhatóság, melynek az ország minden részéből a szükségletek feljelenetnek, de azon hatóság egyszersmind, melynek az állam szükségleteit tudnia kell.

Miután szükséglet nélkül törvény nem keletkezik, absolut kormányzatnál a szükséglet kerületi s az illető legfőbb hatóság osztályfőnökei által jelentetik fel a központi legfőbb hatóságnak, mely a szükséglet fedezését illetőleg orvoslását rendclet, illetőleg törvény által elrendeli, s az ilyen kormányzatnál egyes polgárnak országos törvényt indítványozni — a kegyenczeket kivéve — tilos;

ellenben alkotmányos államban nem csak bizonyos tisztviselők, hanem az egyes polgárok is indítványozhatnak országos törvényeket, mely indítványokra mások nyilatkozhatnak, és miután Magyarországon a nemzet ősi törvényhozási jogánál fogva a hozandó törvények felett legutóbbi időben a megyei közgyűléseken minden nemes ember nyilatkozhatott :

megfogja túrni a magyar királyi felelős miniszter, hogy az alkotandó törvényről nem csak az országgyű-

lési képviselő, hanem maga a magyar nép is nyilatkozik, — sőt igyekezni fog, hogy közvélemény alakuljon.

Midőn az 1848-ki törvények által az alkotmány sánczaiba az addig alkotmányos életen kívül levő osztályok is felvételtek, mert ez a haladás szelleme, józan észszel nem következtethető, hogy az által az addig jogositott osztályok törvényhozási joga megcsorbítottatni szándékoltatott volna.

Csak a kiváltságos osztály akkori ellenhatásától és néptől félelem tette, hogy ezen a törvényhozásrai népjog elismerése éppen úgy mellőztetett az 1848-ki törvényekben, mint a kiváltságos osztályok által gyakorlott ezen jognak világos eltörlése.

Az 1848. XVI. t. cz. 1. §-ban meghagyatik ugyan a miniszteriumnak, hogy a megyei szervezetnek népképvisélet alapját eszközözendő rendezéséről a legközelebbi országgyűlésre törvényjavaslatot terjesztszen, de a miniszteriumnak az, hogy törvényjavaslatát előbb a megyei bizottmányokkal közölje, sem meg nem hagyatott, sem ettől el nem tiltatott, s így a megyék törvényhozási joga éppen hagyatott.

Jöttek idők, midőn miniszterium nem volt, megyék nem voltak, de lett országgyűlés, a mely elébe terjesztett törvényjavaslatok felett az ország csak képviselőik által nyilatkozott.

Ha a magyar miniszterium a magyar nemességnek most már a magyar népre kiterjesztett alkotmányos törvényhozási ös jogát tiszteletben tartani akarja, kell, hogy törvényjavaslatait előbb a magyar néppel közölje, hogy ez

azokról nyilatkozzék, s törvényhozási jogát azon nyilatkozatok s felvilágosított képviselői által gyakorolja.

Ha a magyar nemzet annyi viszontagságon keresztül őszintén megvallva eredeti becsületességéből keveset vesztett is, s korteskedési viszketegből néhol méltóságát sértő kicsapongások is jönnek elő; azért még is meglehet bizni a magyar népben, hogy magasztos törvényhozási jogával méltóságteljesen fog élni, mihelyt ezen méltóság biztosittatik.

Sapientis est mutare consilium in melius.

Ha tehát bizonyos törvényjavaslat ellen ellenszenv mutatkozik a népben, a miniszterium megfogja fontolni, valjon azt az országgyűlés elébe a megyékkel közölt alakban, teljes tartalmával, vagy egyik vagy másik megyének elismert jobbitmányával terjeszszé.

Ha egy törvény ily előzményekkel létrejött: az ugynevezett megyehatósági vetónak helye nem lehet, a miniszterium felelőssége megoszlott, s a gyakori miniszter változásoktól félni nem lehet.

Ugy hiszem tehát, hogy akár bizonyos megyehatóság felterjesztésére, akár a fejedelem kivánsága folytán, akár pedig az ország szükségleténél fogva látja a miniszterium egy törvényjavaslat szükségét, nem fog késni azt mielőbb a megyékkel közölni s intézkedni, hogy javaslata törvénynyé váljék.

Oly körülmények felmerültével, melyek annyi haladékot sem szenvednek, hogy azok iránt törvény alkot-

tassék, s az hajtassék végre, a miniszterium rendelet után intézkedik.

Itt a vihar! itt a felelősség! itt látnak legtöbben több rémet, mint valóságot.

Vagy sürgősök és veszélyesek azon körülmények az országra vagy nem. Ezt magán ember jobban meg nem fontolhatja, mint egy országos hatóság, mely valódi tényeken előrelátólag indul, és ha a felelős miniszterium a dolgot sürgősnek és veszélyesnek kinyilatkoztatja, a megyének, vagy más egyes embernek nem lehet mondanivalója, hogy sem nem sürgős, sem nem veszélyes. Az ilyen rendeletet végrehajtani kell — a miniszter felelősségére, különben a miniszter törvényhozási tekintetből felelős nem lenne.

És ha a miniszter akár mi tekintetben felelős nem lenne, ez a népjogán más tekintetben csorbát ejtene, s a miniszterium pusztán végrehajtó főhatalommá alakíttatnék, holott, ha valódi alkotmányt akarunk, az ország legfőbb hatóságát törvényhozásbai befolyástól megfosztanunk nem lehet.

A megyehatóságnak ilyen rendelet elleni vétója tehát csak a végrehajtási módozat és aránya tekintetéből állhat.

Okos miniszterium, okos végrehajtási mód ellen kifogást nem teend, csak a cél legyen gyorsan elérve, sőt ha az egyik vagy másik megye jobb végrehajtási módot talál, mint a szobatudós miniszteri hivatalnokok, azt rossz néven senki sem veheti.

A mennyiben pedig egyik vagy másik megye a végrehajtási arány ellen szólal fel, azt jó akaratú főha-

tóságnak rossz akaratra, vagy ellenszegülésre magyarázni szinte nem lehetne.

Addig tehát, míg a megyehatóság által ajánlott módzat ellen a miniszterium nem tiltakozik, a megye az általa jobbnak ismert célirányos mód szerint, és míg a miniszterium az aránybani különbség iránt nem intézkedik, a megye az általa helyesebbnek talált arányban is feltétlenül végrehajtja a miniszteri rendeletet.

A megyének fenmarad joga, úgy a rendelet lényege, mint annak végrehajtási módja s aránya iránt, a minisztert országgyűlésen követői által felelősségre vonatni.

Ha a miniszter törvényhozási jogával élt, tartozik minden törvényen kívüli rendeletét törvényjavaslatként az országgyűlésnek előterjeszteni, s azért oly rendeleteit, melyek nem egy már hozott törvény végrehajtását foglalják magukban, akkép tartozik a megyékkel közölni, hogy azok törvényjavaslatként fognak a legközelebbi törvényhozáson szerepelni s egyuttal a dolog sürgős és veszélyes voltánál fogva a végrehajtást saját felelősségére meghagyni.

Ha ilyen rendelete az országgyűlésen törvénynyé nem válik, felelős a megyének okozott kárért és költségért, minek megtérítését az országgyűlés elrendelendi.

Itt rejlik tehát az ország törvényhozási alkotmányos joga, hogy a miniszter törvényen kívüli rendeletét az országgyűlésen tárgyalás alá veheti akkor is, ha ezen rendelet törvényjavaslatkénti előterjesztése a miniszterium által elmulasztatnék, mert a terhes rendeletet a megyék az országgyűlésnek tárgyalásra beküldik.

Üres felszólalások a miniszter ellen nyegleség, s így az 1848-ki III. t. cz. 32. és 33. §§-aihoz oly összefüggés szükséges, mely a miniszteri felelősséget illuoriussá nem teszi.

Alapos felszólalást csak a megye tehet, s így a megye és az országgyűlési követ közt okvetlenül bizonyos viszony alkotandó, mely az 1848-ki V. t. cikkben hiányzik, mely hiány az országgyűlési követ méltóságában is némi csorbát ejtett.

Az államtanács befolyása a törvényhozásra.

Mennyire nem biztak az 1848-ki törvényhozók egy tisztán magyar üdvös alkotmány létesítésében, mutatja az 1848. III. t. cikk 19. §-a, melyszerint az ország közügyei felett tartandó értekezés végett Buda-Pesten egy álladalmi tanács állittatandott fel.

Mi legyen hatásköre, és mily viszonyban álljon az országgyűléssel, miniszterekkel, megyei hatóságokkal, arról szó sincsen a törvényben s úgy látszik, mint ha csak ez az előbbi hatóságok elnökeinek ellátására, és az akkor kétségbe vont felső ház létezésének helyettesítésére lett volna kiszemelve idegen alkotmányok és törvényhozási testületek alakjára.

Nem a felelős miniszterium, hanem épen az álladalmi tanács lenne azon testület, mely a megyei hatóságok törvényhozási jogának ellenségévé válhatik, ha szervezete olyan lenne, hogy az államtanács értekezésének a törvényhozásra akárminemű befolyása legyen.

De nyüge lesz a miniszteriumnak és a megyei hatóságoknak, ha a végrehajtásba lesz befolyása.

És mégis szükséges lesz, ha a miniszteriumnak és a megyei hatóságoknak a törvényhozásra határozott befolyás nem nyittatik.

Minisztertanács és államtanács a miniszteri felelőséggel bajosabban fér össze, mint akármely más intézmény, kivált ha a miniszternek az államtanács határozatait végrehajtania, és azokért is felelni fog kelleni, miből azon visszás állapot fogja magát kinőni, hogy a miniszter az államtanács határozatainak végrehajtásaért felelős legyen, de az államtanácsos nem.

Nem tagadom, hogy a királynak joga van érdemes urakkal tanácskozni, nem tagadhatom, hogy államtanácsok épen úgy vannak az észak-amerikai státusok köztársaságában mint Pétervárott, de magyar alkotmány sehol sem volt, és sehol sincs a világon, s angol vagy más meetingek nem magyar megyei közgyűlések.

Nekünk magyar alkotmány kell, az 1848-ki t. cikkeken kijelölt népképvisélet alapján, a megyei közgyűlések hatáskörének épentartásával, felelős miniszteriummal, s ilyen alkotmányban egy nem felelős főtestület csak ezen közegek rovására állana fel, miáltal az alkotmány lényege árnyékká válnék a legrendesebb időkben, de legveszélyesebbé mind a trónra, mind a országra zavaros időkben.

Csekély véleményem szerint valódi magyar alkotmányban a miniszteri felelősség mellett államtanácsnak

mint törvényhozási hatóságnak helye nincsen, de a kik annak szükségéről és jóvoltáról meggyőznek, videant...

A megyék befolyása a törvényhozásra.

Minden hatóságnak hatásköre, törvényhozására, bíráskodására és végrehajtására osztható, és működése ezen három osztálybeli intézkedésekből származtatható, illetőleg minden hatósági intézkedés ezen osztályokba visszavihető lévén, lássuk a megyék hatáskörét a törvényhozásra.

Ha egy miniszteri és államtanácsosi jelölt fentebbi mondataimért megharagudott, nem fog hiányzani a megyei önkormányzat barátai közül sem hason indulatu, midőn a fentebbiekhez azt mondom, hogy a megyéknek, mint ilyeneknek, a törvényhozásra közvetlen befolyásuk sem nem volt, sem nem lehet. Azonban remélem, hogy mindnyájan kibékülnek, mihelyt kissé excentricus gondolataim alapelveit és irányát felfogják, s a megye törvényhozási, bíráskodási és végrehajtási hatáskörét jól megkülönböztetik.

Vegyünk egy egyszeri példát :

Az 1844-ik évi IX. t. cz. 5. §-a így szól : „Azon községekre, a melyeken urbéri telkek nem léteznek, a megyék más hasonló terjedelmű községekhez aránylag fogják a közmunkákban töltendő szekeres napoknak számát meghatározni, és ezen napszámok azután az egyes lakosok között birtok aránylag felosztandók.“

Azt fogja tehát a megyei önkormányzat barátja

mondani, hogy absurdum azt állítani, hogy a megyének saját területén közvetlen törvényhozása nem volt, vegyük azonban a dolgot és ezen törvénycikket a mint az valóban áll.

Az 1844-ik évi IX. t. cikk a közmunka tartozást szabályozta, az 1. és 3. §. a tartozás legtöbbszörét szabta ki, a 12. s következő §§. azoknak használatát szabja, az 5. §. a közmunka kötelezettségét a nem urbéres községekre is kiterjeszti.

Kérdem, törvényhozási eljárása-e az a megyének, hogy ezen meg ezen nemes község tartozik a megyének ennyi meg ennyi számú szükséges közmunka napot kiszolgáltatni? felelet: nem. Ezen intézkedés a törvény fogantatásához vezető intézkedés vagy is bíraskodási köre a megyének, a mennyiben az általános törvény értelmében csak a szükségletet és a kötelezettség arányát meghatározza.

Lássuk tehát a megyének szoros törvényhozási hatáskörét.

A megye törvényhozási jogát csak országgyűlési követé által érvényesíti, neveztessek azon egyén követnek, vagy képviselőnek, a jog gyakorlat ugyanaz, csak módja különböző.

Ezen módnak azonban az ősi alkotmány alapelveitől eltérőnek, vagy a képviselő tárgyi fogalmával ellentétesnek lenni nem lehet.

A képviselő tárgyi fogalma pedig az, hogy az megbizóinak jogaiban azok akarata szerint járjon el, s így midőn az többeket képvisel, a többség akaratát képviselje.

Innen következik, hogy az országgyűlési képviselő a választó kerület vagy megye közönségét képviselvén, s annak törvényhozási jogát gyakorolván, ezt a közönség többségének akarata szerint gyakorolja.

Miután az 1848-ik évi V. t. czikk szerint azon mód, mely szerint a közönség akaratát nyilvánítsa, egészen mellőztetett, kétségtelenül áll, hogy ezen akaratnyilvánítás és törvényhozási joggyakorlat törvény szerint most is az 1848. XVI. t. czikk 2. § a d) pontja szerint a megyei állandó bizottmányokat illeti.

Itt azon kérdés merül fel, hogy ha a megyei állandó bizottmány a választó-kerület többségével külön véleményben van, mi történjék akkor?

Hogy alkotmányos törvényhozási téren egyik vármegye a másikat ne paralysálja, s a többség ne döntsön, nem képzelhető.

Ha tehát egy megyének különböző választó kerületei egymást paralysálják, szintén nem lehet oly nagy baj, mintha az egész ország törvényhozási jogáról megfosztatnék, vagy ezen jog helyett valami játék adatnék a hon polgárainak.

Miután az 1848-ki törvények alkotmányunkat népképviseletinek szentesítették, s a nemesi osztály törvényhozási jogának gyakorlatával az egész magyar népet felruházták, kellő módot és utat kell nyitni a népnek ezen joga gyakorlatára.

Miután nincsen olyan nép a világon, melynek minden tagja annyira mivelt volna, hogy a törvényhozás minden ágához értsen; a választók egyénenkénti hozzászó-

lása és fejszerinti szavazása a törvény felett czéliránytalanak tünik fel.

Midőn tehát a nép törvényhozási joga tiszteletben tartandó, a megyei szerkezet ezen kivánalomhoz idomítandó.

Miután alkotmányos országban a többség dönt, önként következik, hogy a választó-kerületek lakosság és terület szerint arányosítandók, hogy a hozandó törvény felett csakugyan törvényes többség döntsön, de más részről nem czélszerű oly férfiakat, a kik a kérdésben forgó törvényhez értenek a hozzá szólalástól kirekeszteni.

Csekély véleményem szerint a megye közönsége illetőleg megyei bizottmány csak választott képviselők-ből állhat, de a bizottmány tagjain kívül más szakképes polgárok is meghallgatandók. Ennélfogva a megye közönsége legigazságosabban akként gyakoroltatná a magyár nép által törvényhozási jogát, ha

1) a leérkezett törvényjavaslatot a megyében közhírré tevén, tárgyalására egy határnapot tűz, mikor a bizottmányi tagokon kívül más szakemberek is a tárgyalásba befolynának.

2) A tárgyalásnál felmerült vélemények érveikkel együtt jegyzőkönyvbe vétetvén, ez a szószólok neveivel együtt aképp tétetnék közzé, hogy abból is kitünjék, kik voltak a szószólok, és ha megállapodás történt, az is, hogy miben állapodott meg a megye közönségének többsége, benfoglaltassék.

A mennyiben egyik vagy másik szószólo, vagy polgár egyik vagy másik választó kerület bizodalját or-

szágyűlési képviselőségre kérné, ezt az illető választókkal tudatni, ha pedig ezeken kívül még utóbb is más egyén jelenkeznék a követségre, vagy 20 választó egy más egyént (ennek beleegyezésével) ajánlaná, ezt is azon választó-kerületben szintén közzétenni, a megye közönségének sürgős és mulhatlan kötelessége lenne.

3) Minden képviselőjelölt tartozik nézeteit szabatosan és érthetőleg kifejtve a törvényjavaslatok iránt saját aláírásával és elégséges nyomtatott példányokban a megye közönségének a tárgyalás alatt vagy legalább 8 nappal a választás előtt bemutatni, mely azokat minden vitás nélkül azonnal a választó-kerületbe elosztás végett küldeni, s egy példányt a sajtóhatóságnak bemutatni tartozik.

4) A megye közönsége kitűzvé a képviselőválasztási napot, a megválasztott követ tartozik a megye közönsége előtt fogadalmat tenni, hogy úgy az ország alaptörvényeit és alkotmányát, mint a megye és választói jólétét s érdekeit védeni, és ha beadott nézeteitől eltérő jobb meggyőződésre jutott, ezt a megye közönsége által választóival haladék nélkül tudatni fogja. Megbízó levelet kiadni a megye közönsége és a választó bizottmány elnöke aláírásával ellátva meg nem tagadhatja.

5) A követ tartozik a megyei közönséget az országgyűlésen képviselni, és minden sérelmeinek orvoslását sürgetni, a mennyiben azonban egyik vagy másik tárgy iránt a megye közönsége és választó-kerületének többségével egyet nem értene, tartózkodjék az az elleni izgatás-

tól, szavazáskor teljes szabadsága lévén megbizói kérelme mellett vagy ellen szavazni.

6) Sem a megye, sem a választó-kerület nincsen attól eltöltve, hogy képviselőjének feltétlen megbizást ne adjon.

7) Ha egy megye vagy választó-kerület képviselőt nem küldene, a kormány törvényjavaslatát elfogadni vélelmeztetik, miért is a követválasztásra a központi kormánynak semmi befolyása nem lehet, a közbejött törvénytelenégeket azonban úgy, mint az egyes választók is, az országgyűlésnek feljelentheti, és új követválasztást kérhet, mi felett az országgyűlés határoz.

8) Ha egy választó-kerület összes választóinak $\frac{1}{5}$ része a vallott elvekhez hűtelen vagy hanyag képviselő helyett új választást kíván, a megye közönsége azok veszélyére és költségére új választást rendel, de ha az új választásnál ugyancsak a volt képviselő választatnék meg, a kérvényesek egyetemlegesen a költségekben és fejenként bizonyos birságban elmarasztalandók. Ha más egyén választatnék, az első visszalépni tartozik.

Eképen lesz a parlamentarismusk is elég téve, a mennyiben az sem kívánhatja, hogy a képviselő megbizói érdeke ellen izgasson, és véleményem szerint a magyar nép törvényhozási joga is fentartva, a mennyiben a megye közönsége s az ország egyes polgárai az országos törvény keletkezésébe öntudatosan befolyhatnak.

Az eddig divatban volt követutasítás tehát a választási jogcselekvényre visszavitetik ugyan, de a mennyiben csak oly egyén fog választatni képviselőül, a ki a

többség nézetében van : a magyar nép törvényhozási joga csonkítva nem lesz, s biztosítva is lesz aziránt, hogy a képviselő vallott, és a választók többsége által helyeselt elvei szerint, csak megbizóinak törvényhozási jogát fogja gyakorolni.

A választókról és képviselői képességről.

A választók képességéről újabb időkben felmerült nézetekhez, mint idegenekhez, nem járulhatván, az 1848. V. t. czikk 1. és 2. §-ban kifejtett kellékeknél maradni nem kételkedem, mert ezek a magyar nemzet ős jogainak leginkább felelnek meg. Kivánám azonban, hogy az 1. §-ban előszámláltak, csak a 2-ik §. bevezetésében foglalt megszorítással alkalmazandók lennének, s ezen megszorítás mellett a választók közé a nemzeti seregből hon tartózkodó és kiszolgált katonák is, — mint a kik az államért szolgálatot téve érdemeket szereztek, ha különben vagyoni tekintetben a törvénynek meg sem felelnek — felvétessenek.

Az 1848. évi V. t. cz. 12. §-át akép kívánom változtattatni, hogy a választók nem minden követválasztáskor összeirandók, hanem minden választóképes egyén a község által hivatalból összeirandó, s a megye közönségének betérjesztendő, mely által választó-levéllel ellátatik, mely a választásnál igazolásául szolgál, az idő közben választóképesek a képesség elértével folyvást bejelentendők, egy választó elhaltával, vagy képessége vesztével, a választó-levél a megye közönséghez vissza-

küldetik. — Mihelyt egy fiatal ember a nemzeti seregbe lép, választó polgárrá lett, levele azonban a község bíránál tartatik, a választásra kiadatik, de ha az kicsapangó, ezen alkotmányos fegyverétől és fegyelmi diszétől megfosztatik, s választó levele a megyéhez visszaküldetik.

A választó levél megtagadásából felmerült panaszok tárgyában véglegesen csak az országgyűlés határoz.

Hasonlóképpen megtartandónak tartom a képviselői képességről szóló 1848-ki V. t. cz. 3. §-át, a megye közönség bizottmányának tagjairól alább értekezendvén.

IV. RÉSZ.

Rendkívüli törvényhozási dolgok.

Adja Isten, hogy a magyart
A fél világ uralja! stb.

Ezt énekelte koszorus költőnk kevéssel azelőtt, midőn a magyar Ludas Matyi sorsára, de úgy jutott, hogy rézfokosa nyelét sem hagyták nála. Hogy azon költői kivánság nem csekély, onnan is kitetszik, hogy a közmondás szerint vannak emberek, a kikkel az Isten sem bír.

Lehetnek tehát körülmények, midőn valaki vagy valakik még az országgyűlés előtt sem hajol meg, annál kevésbé Szathmár megye olmosai és Domahidy hazánkfia határozata előtt; ezen körülmények rendkívüli törvényhozási tevékenységet igényelnek.

Csak a magyarnak lett — mint mondják — olyan bolond szerencséje, hogy neki a sors védőt, barátot és ellenséget egy személyben csinált, s a nemzetek nem tudják, hogy az együttlét baráti ölelkezés, játszi dulakodás, vagy pedig élet halál tusa, melyből nekik baráti csók, tréfás oldalrugás vagy halálos dőfés jut.

Midőn tehát más önálló országokkal szerződni, győzelmes ellenséggel kibékülni, vagy önálló baráttal alku-
dozni kell, ott nem dönthet sem a szélsőoldal szavazata,

sem a hevesi választó polgárok akarata, hanem csak a magyar országgyűlés és magyar felelős miniszterium eszélyes eljárása.

Olyankor a legalkotmányosabb országban is a polgárok törvényhozási joga a másik fél akarata által korlátoztatik, olyankor csak aránylagosan legjobb törvényt lehet alkotni, olyankor feltétlen bizalmu képviselőket kell az országgyűlésre küldeni, és a kormánynak indemnity billt adni.

Mintha az 1848-ki törvényhozók a közel jövőt érezték, a magyar nép csak ezen rendkívüli törvényhozását tartották volna szem előtt, midőn az 1848. V. t. ez. alkották s a magyar nép rendes törvényhozási jogáról megfejtkeztek, vagy e tekintetben a magyar nép ügyességében megnyugodtak volna.

Hogy kényszerü körülmények közt a megyék és egyes választók törvényhozási joga rendes kerékvágásából kiesik, s a választás feltétlen bizalommal eszköz-lendő, azt minden józan ember átlátja.

Azonban, hogy az országgyűlés és kormány kényszerü helyzetbeni törvényhozása felett a polgárok és megyék ne nyilatkozhassanak, s ártatlan óvási határozatot ne hozhassanak, azt ismét az alkotmányosság valódi barátja tőlök meg nem tagadhatja.

Ezen szempontból tehát a bihari, komáromi és szathmári 1867. évi határozatok alapja jogos.

Alkotmányos országban nem lehet azt kárhoztatni, ha a polgárok alkotmányos jogaikat óvják, habár óvásaiknak érvényt szerezni nem birnak.

A megyéknek joga van a törvényhozásra hatni, miszerint a kényszerűség alkotta törvényeket s azokból folyó sérelmeket megváltoztatni s orvosolni igyekezzék, de a nemzet becsülete kívánja, hogy a kényszerűség törvénye is mindaddig megtartassék, míg megváltoztatása nem sikerül.

Ha a felelős miniszter egy más országgal egy kereskedelmi vagy más szerződést köt, azt a népnek, habár gyakorlatilag utóbb károsnak tűnik fel, mindaddig tartania kell, míg más szerződés létre nem jön, vagy rendszer uton meg nem szüntetik, de a polgárokat attól eltiltani, hogy ők a felett ne nyilatkozzanak, s a káros pontok megváltoztatása iránt az országgyűlésre és kormányra ne hassanak, alkotmányos országban nem lehet, csak hogy azon hatásmódja a törvényhozás és kormány iránti köteles tiszteletet ne sértse, s oly eszélyes legyen, hogy több kárt mint hasznót ne tegyen.

Az alkotmányos eszély megkívánja, hogy a hazánkkal szerződő fél személye és más önálló ország jogai tiszteletben tartassanak, hogy kényes kérdések részint szakavatatlan beszédek nyilvános tárgyai, részint több mint tárgyalagos fontolgatások ne legyenek, ha csak ily tárgyalások az alku megkötése és a törvény szentesítése előtt a törvényhozás érdekében tüntetések nem akarnak lenni, melyeknek káros vagy előnyös következményei ritkán kiszámíthatók.

Korunk nagyhatalmassági államtaua nem csekély ellensége az alkotmányosságnak, de az alkotmányosság eszélylyel azt is hasznára fordíthatja, míg a nagyhatal-

mak barátai azon meggyőződésre jutnak, hogy ezen tan-
nál biztosabb alapelv azon százados példabeszéd, hogy
többet észszel, mint erővel.

A rendkívüli törvényhozási jog a megyéktől, sőt
egyes községektől sem tagadható meg, például a marha-
vész kiütésekor, rabló csapatok és ellenségnek a megyei
területbe beütésekor; ez azonban csak addig terjedhet,
mig ezen hatóság rendeleteinek érvényt szerezni képes,
mert a tehetlenség az egyesek jóllétét veszélyezteti; mi-
ért is hasonló esetekben azonnal a központi kormány se-
gélye kérendő.

Megfejtvén a megyék rendkívüli törvényhozási jog-
körét is, lássuk a magyar alkotmányt bíraskodási szem-
pontból.

V. R É S Z.

A magyar alkotmány biráskodási szempontból.

A magyar nemzet biráskodási joga.

A magyar nép biráskodási joga a magyar nemzet ősi alkotmányában gyökerezik, s a magyar nemzet ennek folytonos gyakorlatában annyira volt, hogy a magyar nemesség minden tisztviselőjét — a főispánokat s utóbbi időben azok helyetteseit kivéve — személyesen és szabadon választotta, az ugynevezett közigazgatási ügyek felett megyei közgyűléseken közvetlenül, az egyesek más ügyei, valamint az ugynevezett magánjogi ügyek felett pedig, választott tábla- és szolgabírák által döntött; följöntös hatóságok az országos főhatóságok, felsőbb törvényeszekek, az országgyűlés és a fejedelem lévén, ki a kegyelmi jogot is gyakorolta.

A magyar nemes ember közterhek viselésétől és katonáskodástól mentesítve lévén, de üzleteket folytatni méltóságán alól tartván, a biráskodási hatáskör csak a magánjogtéren fejlődött rendszeresebben, a szabadalmi s közterhi tanácsok csak szabad királyi városokban fejlődtek, mert a kik vármegyékben szabadalmakkal élni

kivántak és a közterheket viselték, alkotmányos polgári jogokkal csak születésöknél fogva bírtak.

Az állandó sorkatonaság intézménye csak a középkorban a korlátlan hatalmu uralkodók országaiban fejlődvén ki, miután ezen kötelezettség alól a magyar nemesség kivétellett, egy ember, kényszerü számos évekig tartó szolgálati kötelessége felett határozni annyira alkotmányon kívül esett, hogy a megyék csak arra ügyeltek, nehogy a nemesség jobbágaiból kötéllel több fogdostassék össze és állíttassék katonának, mint a mennyit az urbéri kötelezettség nélkülözhetett. A sorozásnál mai napig is az ugynevezett reclamationalis és testvizsgálási eljárásnál semmi alkotmányos bíróság nem működik, s azon szolgabíró, a ki 200 forinton felüli összeg, és egy 30 forintos lótolvajság felett már nem bíraskodhatik, elintézi azon kérdést, valjon ezen vagy amaz családtag a 10 éves kényszer szolgálatot tartozik-e teljesíteni törvény szerint, vagy sem. Hogy ezen katona állítási egyszerű eljárás mellett a vesztegetés, csalárdság és önkény napirenden van, mindenki tudja, de a fenálló eljárást oly természetszerűnek találja, mintha ezen kötelezettség teljesítése alól semmiféle kivétel nem lenne, holott gyakran a kivétel jótékonyágával épen azok élnek, kiket legkevésbé illetné, s a katona orvos „tauglich“ vagy „untauglich“ szava azon ítélet, mely az egyént több évi kényszerszolgálatra elítéli, vagy attól felmenti.

Épen ugy hanyagoltatott el a közterhektől ment nemesség által az adózás, közteherviselés feletti rendes bíraskodás, és kellő ellenőrizet; a szabadalom osztása vagy

megvonása, miről sok család boldogsága feltételeztetik, egyes tisztviselők önkényétől függött és függ most is.

Ugyanezen okokban alapszik, hogy a magyar alkotmányban az ellenörködés — vagyis annak megbírlása, valjon a törvény helyesen hajtattott-e végre vagy sem — annyira lett elhanyagolva, miszerint annak létele alig tudatnék, ha a helytartótanács és megyék közt annyi surlódás anyagát nem képezte volna.

Hogy mindezek az alkotmány jótékonyságának az egész magyar népre kiterjedésével alkotmányos eljárás létesítésére várnak s a magyar nép kétségtelen biráskodási jogkörét képezik, csak az tagadhatja, a ki a magyar nép alkotmányát tagadja.

Mintán az ugynevezett megyei önkormányzat tulajdonképen csak annak biráskodási alkotmányos jogát képezi, feleslegesnek tartom azt számos hazai törvényeink idézésével bizonyítgatni akarni, de hogy ez nem csak joga, hanem kötelessége is, az alkotmányosság fogalmából és fentebbiekből következik.

Lássuk most fokonként ezen biráskodási jogot.

A felelős miniszterium biráskodási jogát.

Kétséget nem szenved, hogy egy ország jólléte és balsorsa a legfőbb hatóság elhatározásaitól függ, miért is a magyar nemzet a miniszterium felelősségét kívánta, de egy legfőbb hatóságtól azt is kívánni, hogy az gondját és közvetlen hatását minden egyes polgár ügyére mint első bíróság kiterjeszsze, épen oly tulzott mint terhes,

sőt kivihetetlen; miért is az alkotmányosság elveivel sem hozható összhangzásba, miszerint a legfőbb hatóság magát legelőbb is azonnal az egyesek dolgaiba avassa.

Az egyesek ügyeire nézve tehát a miniszterium csak fellebviteli vagy rendkívüli bíróság lehet, s miután az 1848-ki III. t. cz. 13. és 14. §-a több miniszteri osztályt rendel, minden osztály a szakába vágó ügyekre nézve csak mint felsőbb hatóság intézkedik.

Ha egy polgár közvetlenül a felelős miniszteriumhoz fordul, legyen kérelmének tárgya egy más egyén vagy hatósági elleni panasz, vagy az alhatóság közvetlen felügyelete alatt álló intézmény vagy javadalom, az *audiatur et altera pars* elv szem előtt tartandó, mielőtt érdemleges határozat hozatnék, és ha az albiróság e tekintetben még a felett nem határozott volna, ez a kérelem tárgyalására és határozatra utasítandó, a miniszteriumnak, mint főbb hatóságnak, csak fölöntös határozat fentartatván.

A miniszteri osztályok határozatainak rendes tárgya csak országos dolgok és törvények foganatba vétele, melyek szerint az állam követelése és joga az ország részei, — s ezek által az egyes polgárok — ellenében foganatba veendő. Például :

Ha 48,000 ujoncz állítandó zászlók alá, a honvédelem miniszteri osztálya határozza meg, a mennyiben a törvényben nem foglaltatnék, a sorozás módját és árnyát, t. i. hogy minden egyes vármegye hány ujonczot és milyen sorsukat köteles kiállítani; —

vagy ha az országgyűlés bizonyos mennyiségű adót

szavazott meg, a pénzügyminiszterium veti ki az összegeket a vármegyékre az adótárgy mennyisége szerint; —
vagy ha az országgyűlés bizonyos adónemeket, például az államadósság törlesztésére szánna, a pénzügyi miniszteri osztály határozza meg a foganatosítási módot, vagy ha ez is törvényesen meghatározva lenne, ellenőrzi a végrehajtást.

A miniszterium tehát országos követeléseknél az ország részei ellen mint az ország és egyesrészei köztfenálló első bíróság határoz, ellenben — ha a helyhatóságok határozatának foganatosításánál egyes polgároknak panaszra okok szolgáltatnának — mint fölöntös bíróság.

Ugyanezen elvek szem előtt tartandók a miniszterium rendkívüli teendőiben, mire országos törvény nem létezik.

Ezen elvek megtartása, s azon feltétel alatt, hogy a miniszterium a törvényhozó testület vagy országgyűlés fölöntössége alatt felelősségénél fogva áll, nem lehet attól tartani, hogy a megyék törvényes önkormányzata csorbíthatnék, vagy a miniszterium és a megyék közt gyakori összeütközés támadna.

Ha mindazonáltal a megyék többsége elhatározná, hogy egyik vagy másik miniszteri rendeletet nem foganatosítja, tartozik a miniszterium az országgyűlés összehívását azonnal eszközölni, s annak határozatát kikérni, de ha az országot külvészély fenyegetné, a veszély elhárítására a resistens megyék felelősségére czélszerűen intézkedni.

Nem csak joga, de kötelessége is a miniszteriumnak a törvények végrehajtását ellenőrizni, s a végrehaj-

tás helyessége vagy hiánya felett határozni, mely határozat eredeti vonatkozó rendeletétől eltérő nem lehet.

A megyék biráskodási joga és kötelessége.

Ha a legfőbb hatóság minden legkisebb ügyben és egyes polgárok viszonyaiban mint első és utolsó bíróság határozni és intézkedni magát hivatva nem érzi, kell, hogy a kerületi hatóságokat biráskodási joggal és kötelességgel felruházza.

Magyar alkotmányunk szerint a felelős miniszterium közvetlen alhatósága a megyék és szabad királyi városok hatóságai.

Őszintén legyen mondva, hogy én most, midőn a kiváltságos osztályok megszüntettek és felelős miniszteriumunk van, vármegyékben külön hatóságú városoknak barátja nem vagyok, de ez a biráskodásban különbséget nem tévén, a helyhatósági, illetőleg kerületi biráskodási jogot azonosnak tekintem. Mig a községi biráskodási jog- és hatáskörről külön szólandok, most a szabadalmazott vidékeket és városokat is megyei hatóságnak és röviden megyéknek nevezem.

A magyar nép és a miniszterium biráskodási jogának kifejtése után önként következik, hogy a megyéknek e tekintetben széles joga és nem csekély kötelessége nyilik.

A megyének mint hatóságnak testületi személyzetéről alább szólandván, csak annak teendőit és határozatait vegyük szemügyre.

A megyék határozatainak bizonyos nemét már említettem, midőn törvényhozási jogáról szóltam, most lássuk teendőit, ha egy miniszteri rendelet hozzá érkezik.

Ha a magyar nép alkotmányosan kormányoztatik' meg nem tagadható tőle, hogy egy miniszteri rendeletet a törvény és alkotmány világánál meg ne tekintse és nyilatkozzék, illetőleg annak törvényes minőségéről ne határozzon.

Vegyük rendre a lehető miniszteri rendeleteket :

1) Ha egy miniszteri rendelet oly törvényen alapszik, melyben a foganatosítás módja és aránya meg van határozva, és a miniszteri rendelet sem a törvényes módtól, sem az aránytól el nem üt, e felett azon elv szerint : „patere legem, quam ipse tulisti“ — csak részletesebb foganatosítást lehet a megyének határozni.

Ha a miniszteri rendelet a törvényben foglalt mód és aránytól elütő, a megye pedig a miniszteri rendeletben foglalt módot és arányt czélszerűbbnek nem találja, a foganatosítást a törvény értelmében rendeli el, s az okokat felfejtven, miért nem foganatosítja a törvényt a miniszteri rendelet értelmében, erről jelentést tenni tartozik, de ha a miniszter a foganatosítást a rendelet értelmében saját felelősségére hivatkozással sürgeti, a foganatosítás óvás mellett a szerint eszközendő, — a rendelet és mindkét rendü munkálat összeállítandó, s ujjolagos megvitatás után elhatározandó, valjon az eset a vonatkozó iratokkal az országgyűlés elhatározása alá felterjesztendő-e vagy sem ?

2) Ha egy miniszteri rendelet egy polgárnak szabadsalmat ad, mely a törvényben alapszik, de a megye egyéb jogait sérti, az óvás mellett az illetőnek kiadandó, de egyuttal a miniszteriumhoz felterjesztés teendő, melyben a szabadsalom káros volta kifejtetvén, annak megváltoztatása kéretik, ha ez nem történik, s az illető egyén a szabadsalom élvezetébe lépett, a tiszti ügyész a megye jogainak érvényesítésére rendes törvénykezési utra utasítandó, s a tárgy országgyűlési elhatározás alá bocsátandó, de a tárgy felterjesztése iránt újabb megvitatás tartandó.

3) Ha egy miniszteri rendelet oly törvényen alapszik, melyben a foganatosítás módja és aránya meghatározva nincsen, joga van a megyének a miniszteriumtól kívánni, hogy a megyével az egész országra szóló arányt és módot közölje, s a mennyiben az arányt reá nézve sérelmesnek találná, vagy egy czélszerűbb módot ajánlani képes volna, erre nézve felterjesztést teszen, de a foganatosítást elrendeli, s az általa helyesnek talált mód s arányban jár el; de ha a miniszterium úgy a mód, mint az arány tekintetében a felelősséget magára vállalja, s ezt is sürgeti, a foganatosítás a miniszteri rendelet szerint eszközöndő, s a sérelem az országgyűlés elébe terjesztendő.

4) Ha a miniszterium törvényhozási jogánál fogva egy törvényen kívüli rendeletet bocsát ki, s benne a fejedelem kívánságára, az államtanács határozatára, vagy saját felelősségére hivatkozik, de a megye abban jogsérelmet lát, a foganatosítás óvás mellett elrendelendő s a sérelem országgyűlés elébe terjesztendő, — óvás mellett

a foganatosítás módja és aránya iránt is felszólalhat, s e tekintetben úgy jár el, mint fentebb mondva volt.

5) Ha a miniszteri rendelet mint felsőbb bíróság határozata jelenik meg, melyre utolsó bíróságnak az országgyűlés tűnik fel, a főbb bíróság iránti tisztelet kívánja, hogy a további felfolyamodás birtokon kívül essék, a felelősség a főbb hatóságra és előnyölt egyesekre hárulván.

6) Ha a rendelet egy más megye előterjesztésére, vagy egy országos közeg jelentése folytán bocsáttatott ki, s azt egy másik vármegye magára nézve károsnak találja, foganatosítását törvénynyű váltáig felfüggesztheti, — de ezen szakasz alá nem eshetik oly jelentés, melyben a megye károsodásának elhárítására, például: marhavész, rabló-csapat megakadályozására vonatkozik, mert az elővigyázati intézkedések megtételére a megye az alatt is köteles, akármilyen uton értesül bizonyos veszélyről, míg felsőbb rendelet érkezik, de intézkedéseiért felelős.

Hogy a megye ezen jogát és kötelességét csak szakavatott és képesített egyének által végezheti, minden józan ember átláthatja, ha az alkotmányosság és közjólét ellenségévé nem lett, — s a megye azon alkotmányos méltósága iránt, hogy a polgárok s a kormány közé bíról fellépjen, aljas önérdék által el nem tompult.

A megyének további biráskodási köre akkor nyílik, ha egyes polgároknak más egyének, testületek, községek és a megye ellen követelése, kívánsága vagy panasza fordul elő.

Ezen teendőit kiküldöttei és választottai által teljesíti, kik a fenálló törvények szerint eljárni kötelesek.

Azon esetben, midőn egyesek, testületek és községek bizonyos nem szorosán törvényes kívánságot intéznek a megye közönsége ellen, törvényhozás útján lenne megállapítandó, mennyiben lenne a megye közönsége kegyelmi tények gyakorlására jogosítva, de a méltányosság gyakorlásától olyképen, hogy az által mások jogai épségben tartassanak, megfosztható nem lesz.

Azon esetekben, melyekben a község mint első bíróság határoz, a megyék a másodbíróságot gyakorolják.

Miután megyékben rendezett eljárás csak az igazságügyi szakosztályra fejlődött s a magánügyek és büntethető cselekvények tárgyában a törvénykezési eljárás országos törvények által annyira lett megállapítva, hogy e tekintetben a megyék hatásköre csak a megyei bírák megválasztására szorítottatott, e tekintetben a megye közönségének a megyében csak közvetlen felügyeleti és ellenőrizeti köre marad fen épen úgy, mint az igazságügyi miniszteriumnak az országos törvényszékek felett, de a további ellenőrzés a miniszteriumot illeti.

Innen következik, hogy a megyéknek a magánosok magánjogaiba a községi, megyei és országos bíróságok határozatai ellen avatkozni sem joga, sem kötelessége nem lehet, de igen is kötelessége a költséges és szak-képzettséget kívánó eljárás miatt a szegényeket pártfogó ügyészek által igazságuk törvényes jutásához elősegíteni.

Magánosok, testületek és községeknek a megye közönsége ellen támasztott igényeinek részrehajlatlan el-

birálására a megye közönsége választott bíróságot is inditványozhat, ha az igényt törvényellenesnek tartja, de maga bírása senki sem lehetvén, ha az ügyben más vagy felsőbb bíróság határozott, ezen határozat ellen csak törvényes jogorvoslattal élhet, de saját bíróságai vagy testületeinek igazságtalan vagy törvényellenes határozatát más törvényes hatóság határozata ellenében fentartani, nem lehet jogosítva.

A megyének további biráskodási körét azon körülmény képezi, midőn a megye közönsége területi szükségletei felett határoz, s annak fedezetére az egyeseket és községeket kötelezi. Ezen saját maga melletti határozattal az egyes polgárok terheltetvén, de a terheltetés elleni ótalom az országos alkotmányban gyökerezvén, — ilyen határozatok ellen az egyeseknek és községeknek felfolyamodási, a központi kormánynak pedig felügyeleti joguk van, miért is ilyen határozatok közhírré teendők és a miniszteriumnak felküldendők, hogy az egyesek saját, a miniszterium pedig az ország érdekének sérelme ellen felszólalhasson, s azon határozat felett határozhasson, mert a polgárok aránytalan és túlterheltetése egy országban sem tűrhető; az országos terhek lerovása a kerületieknél előbb való és sok kerületi szükséglet fedezése országos segítség mellett könnyebben eszközölhető.

Miután hazánkban fájdalom azon önhit kapott lábra, hogy a magyar ember született bíró, legyen a határozat tárgya magán-ügy, pénzügy, kereskedelmi, honvédelmi, vagy közigazgatási, holott mindazon ágak szakképzettséget kívánnak, ideje lesz, hogy hazámiai magukba száll-

janak, s a tudákos szájaskodókat a valódi hazafiaktól és szakférfiaktól megkülönböztessék, a megye pedig határozatait utóbbiak hazafias véleményére alapítsa, mihez okvetlen szükséges, hogy kebelében a miniszteri szakosztályok szerint szakbizottmányokat alakítson, melyeknek véleménye alapján a megye kis- és közgyűlése határozzon.

A megye határozatának, ha alkotmányosnak tartatni kíván, a kötelezettség összes mennyiségét, úgy a községek és egyesekre vonatkozó arányát, mint a végrehajtási módot tartalmaznia kell, s az az egész megyére szóló egész tartalmában közzé teendő, hogy azt úgy a községek, mint egyes polgárok a törvények világánál megbírálhassák, s ha általa jogaikat sértve érzik, az ellen felszólalhassanak, mert a magyar alkotmány népalkotmányának kinyilatkoztatván, az 1848-ki törvényczikkek által a megye sem gyakorolhat korlátlan uralmat területén.

Hasonlóképen intézendő a megye biráskodási köre akkor is, midőn rendkívüli törvényhozási jogának gyakorlatából határoz.

Hátra van még a megye biráskodási köre, midőn egy törvényellenes miniszteri rendelet leérkezik, és midőn a megye visszatorlási jogot gyakorolni kíván.

Ha a megyehatósághoz egy törvényellenes felsőbb rendelet érkezik, annak fogantatását megtagadhatja, s végrehajtása ellen tiltakozhatik, de saját tisztviselőit annak végrehajtásáról sem el nem tilthatja, sem azon rendelet és a megye tényleges körülményei szerinti végrehajtásáért felelősségre nem vonhatja, s nem vonathatja.

Az ilyen tagadó határozat és végrehajtási eltiltás a törvényellenes felsőbb rendelet másolatával ugy a felsőbbségnek jelentéssel felküldendő, mint a tisztviselőkkel közlendő.

A felsőbbség elleni izgatás minden rendezett államban tilos cselekvény lévén, a tagadó határozat törvényes érvekkel támogatandó.

Ezen tagadó válasz folytán a felelős miniszterium, ha rendelésétől el nem áll, azt tartozik határozni, a mit a megye határozhatott volna, ha a rendeletet törvényellenesnek nem találta volna, s ha illetén részletesen kidolgozott miniszteri rendelettel a végrehajtás községenként s egyénenként újból elrendeltetik, a megyei tisztviselők azt épen ugy tartoznak végrehajtani, mint más megyei tényleges határozatokat.

A megyei tisztviselők az ilyen rendeletek végrehajtásáról azért nem tilthatók el, mert a felelősség a tartalomért a felsőbbségre hárul, s miután a megyei tisztviselők a megye tényleges körülményeit jobban ismerik, általok az egyesek jogai kevésbé sértetnek, mintha a kormány idegen egyénekre bizná a karhatalmi végrehajtást.

Nehogy a megye közönsége egy törvényellenes felsőbb rendeletet elfogadni látszassék, a végrehajtó tisztviselők tartoznak összegyülni, s a mennyiben az arány és mód ellen kifogásuk lenne, mint a megye közönsége intézkedni, a végrehajtás folyamáról egyuttal a megye közönségét értesíteni, s eljárásokról a vonatkozó kimutatóssal jelentést tenni tartoznak.

Ezen jelentések és kimutatások alapján a megye közönsége az országgyűlés útján a sérelem orvoslását és kártérítést követelhet.

Ha a megye közönsége a megyei tisztviselőket a végrehajtástól eltiltaná, vagy annak foganatosításában gátolná, az ebből eredő károkért a magánosoknak közvetlenül, a megyei bizottmányi tagok saját vagyonokból felelősök, visszkeresetők a kormányon lévén.

Van még egy neme a megyei határozatnak, az úgynevezett visszatorlási (repressália) határozat, midőn a vármegye, a kormány, más hatóság vagy egyesek különben törvényes követelését a viszonzlagosság elvénél fogva megtagadja.

A visszatorlási határozat a legnagyobb óvatosságot és eszélyt kívánja, nehogy azon határozat által épen saját polgárai nagyobb kárt szenvedjenek, mint ha a megye sérelmei és viszontkövetelése törvényhozási vagy törvényes leszámítási uton érvényesíttetnek, minden esetre azon körülmény, valjon a visszatorlási határozatnak a kifejlődhető körülmények közt érvény szerezhető-e? számításba veendő.

A visszatorlási határozat úgy a megyében, mint az érdekléttel és a kormánynyal tudatandó, s a mennyiben annak megszüntetése kívántatnék, az ügy ujjolagos érett megfontolás alá veendő, s az új határozat is kellően tudatandó.

Ha egy vármegye csak egy másik vármegye felszólalása folytán venné észre, hogy egy miniszteri rendelet szerinti határozatával, joga és alkotmány ellen hatá-

rozott, — első határozatát a rendelet tartalma ellen meg nem változtathatja s annak foganatosítását eszközendi, — de ezen körülményt óvása mellett a miniszteriummal tudatja és jogait fentartja.

Ha a vármegye egy felsőbb rendelet felett érdelemleges határozatot nem hoz, vagy azt tárgyalni nem akarná, elfogadottnak tekintendő, s a megyei tisztviselők által végrehajtható.

Ha a megyei közgyűlés összejövetelében vagy tanácskozásában akadályoztatnék, a főispán a szakemberek és bizottmányi tagok írásbeli nyilatkozatai szerint, saját és azok felelősségére határoz, kik az írásbeli nyilatkozatot megtagadták.

A községek biráskodási köre.

A magyar alkotmánynak népképviselési alapon az 1848-ki törvények által lett kiterjesztése magában foglalja azon jogot, hogy a községeknek is bizonyos biráskodási körhöz joga van, mely a vármegyék mindenhatóságából bizonyos részt a községek számára elvon.

Midőn a magyar alkotmány csak nemes emberek alkotmánya volt és minden nemes ember jogait a megye közgyűlésén érvényesítette, a megyék a területökön létező községekkel — mint alkotmányon kívüli lények közönségével — rendelkeztek, akkor a községnek joga nem volt a megyei határozatot vizsgálat alá venni, de az 1848-ki törvények mulhatlan következménye az, hogy minden polgár a megyei határozatba belefolyon, és miután

minden egyes polgárnak a megye központjába csődítése nem csak a rendes tanácskozásra czéliránytalan, a községi képviselők utjáni határozat pedig a polgárok jogát épen úgy csorbitja, mint a feltétlen országgyűlési képviselők által a törvényhozási jogot, az alkotmányos elv azt kívánja, hogy az egyes községek a megye határozatai ellen felszólalhassanak, s ha érveik figyelembe nem vétetnek, felebbfolyamodásuk nyitva tartassék.

Az 1848-ki III. t. cikkben kimondott elv szerint nem csak a miniszterium felelős a vármegyéknek, hanem kell, hogy ezen elv a megyehatósági egyénekre is szálljon, a községek és egyes polgárok irányában, de ugyanazon bíraskodási hatáskör a községeknek még sem nyitható, mint a megyéknek, de kisebbre sem szorítható, mint a mennyi joga van egyik egyének a másik ellen a magánügyekben.

A községnek joga van felsőbb rendeletek tekintetéből kinyilatkoztatni :

1) valjon a törvényesség tekintetéből a megyei határozattal vagy a miniszteri rendelettel ért-e egyet;

2) valjon a végrehajtási módok közül a miniszterialis vagy pedig a megye által határozottat választja-e;

3) valjon a megyei határozatban megállapított arányban megnyugszik-e, és ha alapos kifogása van, a sérelem megszüntetését követelheti.

4) Kinyilatkoztatja, valjon a megye visszatorlási határozatához hozzá járul-e, vagy sem, mely utóbbi esetben a rendelet vagy követelés végrehajtását, az arány

és mód meghatározását követelheti, és a végrehajtást eszközölheti.

Mindazon esetekben, midőn a községi képviselet a megyei határozattal egyet nem ért, községi közgyűlést hívhat össze, vagy a mennyiben a választók egy ötöd-része ily közgyűlést kívánna, azt összehívni tartozik, — a megyei határozat ellenében csak a községi közgyűlés határozhat, de ez a végrehajtást nem akadályozhatja.

A községi határozat káros következményeért a képviselők és azok, kik részint a közgyűlést összehívatni kívánták, részint a községi határozat mellett szavaztak, saját vagyonokkal felelősök.

Egyes panaszok és kívánságok felett a község a neki megállapítandó hatáskörben első bíróságilag határoz, de ezen határozat birtokon kívül csak szintén meghatározandó arányban hajtható végre.

Önszükségleteire és észrevételére hozott határozatok, a sürgős veszély eseteit kivéve, csak megyehatósági jóváhagyás folytán hajthatók végre, de az egyes polgárok felelbbvitele nyitva tartandó.

Az államtanács biráskodási köre.

Miután a miniszterek az országgyűlésnek felelősök, és ha egy nem felelős államtanács határozataival mentegőzhetnének, ez az egész alkotmányt illusoriussá tenné, az államtanács fölöntös hatóságot nem képezhet.

Ennek biráskodási köre csak rendkívüli lehetne, például két megye közti kérdések megoldása, a tisztvi-

selők és bizottmányi tagok fegyelmi felügyelete. Őszintén megvallom, hogy én az eddig felszámolt alkotmányos hatóságokon kívül rendes alkotmányos hatáskört az államtanács részére az 1848-ki törvények és a magyar alkotmány elvei szerint kigondolni nem tudok, ha csak az országgyűlés határozataig a megyék és a miniszterium közti közvetítő határozás nem ruháztatnék reá a fejedelem határozatának kikerülése végett, mint nádori bíróságra akkor, midőn a nádor a felelősség terhétől mentesítve van: — ezen tárgyat tehát szakavatottabb tollra bízom.

VI. R É S Z.

A magyar alkotmány végrehajtási szempontból.

A magyar nép végrehajtási köre.

Ha a magyar nép törvényhozási és bíraskodási jogát gyakorolja, önként következik, hogy a végrehajtási jog és kötelesség szintén őt illeti.

Egy fenálló törvényt és határozatot csak papiroson hagyni és végre nem hajtani a józan észszel ellenkezik, mert vagy szükséges a törvény vagy nem; ha szükséges, végrehajtandó, — ha felesleges, eltörlendő; — ha a határozat a végrehajtás szükségét kimondja, a végrehajtás foganatosítandó, de ha a végrehajtás nem szükséges, akkor ez egy újabb határozat által kinyilatkoztatandó, mely a végrehajtást vagy felfüggeszti és az első határozatot lerontja, vagy elhalasztja, — de kötelességet nem teljesíteni annyit térszen, mint a becsületességről és alkotmányos jogokról lemondani.

Voltak idők, midőn a magyar nemesség mint született katona az ököljog gyakorlatát dicsőségnek tartván, a törvényt is daczolt. Ezen visszaélés azonban csak mások ököljogának kifolyása volt, és midőn az oligar-

chák, hierarchák, aristocraták, kortesvezérek a megyék zsarnokai voltak, a bírák minden mást inkább, mint igazságot szolgáltattak, s a tisztválasztás nem a megye, hanem bizonyos pártok és családok érdekében történt, — de hogy ezen visszaélések a magyar nemzet lelkületével ellenkezett, mutatja, hogy Mátyás királyt dicsőítette, és mai nap is dicsőíti, mert a törvényeket szigoruan hajtatta végre.

A törvények végrehajtása alapja az ország nagyságának és lakói jóllétének.

A magyar nép választott tisztviselői által gyakorolta ezen jogát és a fejedlem joga és kötelessége volt felügyelni, hogy a törvénynek érvény szereztessék, — sőt, hogy a magyar nemzet kívánsága is a törvényeknek érvényt szerezni, legvilágosabb bizonyosága az, hogy felelős miniszteriumot vívott ki magának, s a törvény végrehajtásának elmulasztásáért a legfőbb tisztviselőt is felelősségre vonni, és vonatni az 1848-ki III. t. cz. által elrendelte.

Ha a miniszteriumnak nincsen joga egy törvényt végre nem hajtani, nem lehet joga a megyének vagy községnek sem a törvény végrehajtását elmulasztani, vagy azt akadályozni, és ha az ország legfőbb hivatalnokai felelős, nem lehet valami alsóbb fészekben egy-egy zsarnokoskodó bagoly.

Számos törvényeink vannak, melyekben a törvények végrehajtása szigoruan rendeltetik, csak hogy ezek végrehajtása is elmaradt, s az ország jólléte s nagysága napról napra fogyatkozott.

A törvények végrehajtását követelni s ellenőrizni polgári kötelesség s alkotmányos törvény végrehajtásának elmulasztása, vagy akadályozása becstelenség.

Ezen elveknél fogva a magyar nép végrehajtási körét tovább fejtegetni felesleges.

VII. R É S Z.

A közhivatalnokokról.

A tapasztalás azt mutatja, hogy első rangu capacitások közhivatalt ritkán vállalnak, és ha vállaltak s hivatásuknak megfelelni igyekeznek, rendesen hanyatlának, mert a közhivatal annyi időt vesz el igénybe, hogy az, a ki mivelődésére egész idejével szabadon rendelkezhetik, rendesen tulszárnyalja a hivatal igavonóit, kiknek észtehetségeit különböző aprólékos, akadályokkal teljes, gyakran háládatlan fáradoalmak folytonosan tompítják s kedélyöket és egészségöket rontják.

A közhivatalnok naponta jön számos emberrel érintkezésbe, kinek soha sem dolgozik eleget, soha sem dolgozott eléggé óvatosan, eléggé szorgalmasan, eléggé lelkiismeretesen. Ehez nálunk — fájdalom! — a hazafiság és közhivatal már oly két különböző, sőt ellentétes fogalom lett, hogy ha egy közhivatalnok hazafiságára hivatkoznék, legalább is kinevetnék. Az utolsó évtized eseményei annyira megzavarák fogalmainkat, hogy a hazafiságot igénylő hivatalnokok nem is ezen az 1848. évi XXIX. t. cikkben gyökerező elnevezéssel illetetni, hanem tisztviselőknek mintegy czimeztetni kívánnak, mi jelen évtizedünk hivatalnokainak valóságos mirigy igényük.

tani, mint sem azzal ámitani, hogy valaki szabad alkotmány részese, holott jogai szakavatlan és változó kis és nagy zsarnokok henye játékává tétettek.

Ebből kitünik, hogy nemcsak a miniszteriumok osztályaiba, hanem azok szerint minden megyének elegendő szakképzet egyénre szüksége van.

Az 1867-ik országgyűlés kimondotta ugyan, hogy a köztörvényhatóságokhoz csak szakképes egyének választassanak, de azzal ugyan sokat nem mondott, mert a minisztereket nem utasította, hogy azok szakosztályaik szerint határozzák meg a szakképességet, hanem a szakavatlan megyei emberek elhatározására bizta, miből az következett, hogy a hány megye, annyiféle tulajdonságú közhivatalnok választatott meg a közigazgatási és bírósági állásokra, s minthogy a megyének pénzügyi és honvédelmi szakemberei nincsenek, ezen megyei önkormányzat ágairól jelenleg a magyar alkotmány kronikája hallgat.

Az elfogulatlan hazafi nem mondhatja, hogy ez mindegy az országra nézve, hogy egyik megye milyen hivatalnokot választ magának; nem mondhatja senki, hogy ha nem tetszik neki, ne üzlekedjék azon vármegye lakosaival, mert a haza közös, az alkotmány és törvény egy az egész országra.

Mai napon egyik ország a másiknak belszerkezetébe annyira avatkozik, hogy Törökország és Róma éppen belszerkezete miatt fog áldozatul esni, — ma már minden bel- és külföldi polgár megkívánja, hogy a megyék közhivatalnokaiért az ország vállaljon biztosságot,

és azt jogosan kívánja meg a magyar ember mindaddig, míg a közhazának vagyónával vérével és verejtékével tartozik, a külföldi pedig, míg a visszonzlagosság jótékonyosságában e hon polgárai részesülni kívánnak.

Irott malaszttá válik a miniszterek felelőssége, ha rendeleteik szakavatlan megyei hivatalnokok parlag nézeteiken megfeneklenek s minden vármegye azt hiszi, hogy a többi vármegye csak az ő kedveért teremtett.

A miniszteriumnak tehát, míg ez iránt törvény nincsen, nem csak joga, de kötelessége is nem csak általánosán a közhivatalnokok kellékeit meghatározni, de az ország rendes állapotában azon egyéneket is kijelölni, a kik milyen közhivatalra alkalmasak és választhatók.

A megyék és községek hivatalnokainak választási joga e szerint csak annyiban lehet megszorítva, hogy a megye szakavatlan embert közhivatalra ne választhasson, mit józan felfogással és valódi alkotmányos érzettel különben sem tenne.

Nem szükséges régibb irott törvényeinket idézni, melyekben a közhivatalnokok felelőssége irott malasztul foglaltatik, mert a megye választott közhivatalnokait annyira pártolta a törvény ellen is, hogy ha néha valódi aljas cselekedetekért csakugyan elrendeltetett az eljárás, ez addig húzódott, hogy a jogérvényes határozat a bűnöst a sirban találta, és csak ártatlan családját sujtá, mert az ilyen szokásba vett eljárás a közhivatalnokokat sikkasztásokra és erőszakoskodásokra csak buzdíthatta.

A felelősség elvének törvénybe igtatása által minden polgárnak joga van a közhivatalnokot jogainak sér-

téseért felelősségre vonatni, s a hatóságoknak kötelessége az ilyent felelősségre vonni, de nehogy egy megyei közhivatalnok a helyi kisszerű érdekek és elfogult helyi nézetek áldozatjává essék, miután a közhivatalnok visszaélései miatt régi törvényeink szerint is hűtlenségi czim alatt a központon pereltetett, ugy a fegyelmi, mint más eljárás egy központi bíróságra bizandó, a hol az illetőnek törvényes védekedése is elfogulatlan szakértő egyének által megbíráltassék; de az országos törvények szennyes kezelésének, s az alkotmány és a polgárok jogainak és bizalmának kijátszására irányzott lelkületnek kellő jutalom gyorsan méressék, mert csak így tartható fen az alkotmány, csak így üdvös az ország létele.

Valjon egy közhivatalnok bizonyos időre vagy életfogytáig választassék, az egy országra nézve csak akkor lehet közönyös, ha közhivatalra szakképzettség nem kívántatnék, valódi alkotmányos érzelmű polgár a gyakori változandóságot nem kívánhatja, azt csak olyan honfiak kívánják, a kik a közhivatalt valami tápintézetnek nézik s az alkotmányt annyiba veszik, mint azon főispán, ki egy megye alispánjának inasát nevezte ki. — Azonban az életfogytiglani közhivataloskodásnak én sem vagyok barátja, hadd legyen minden kornak saját embere, a tapasztalt honfiak tanácsosal járuljanak a haza jólétéhez, a férfikor munkával s a fiatalság ezektől tanuljon közszolgálatot, hogy midőn a sor reá kerül, a munkát a közjóra végezhesse.

Ha a közhivatalt csakugyan változandóságnak kitenni akarjuk, ugy intézzük a dolgot, hogy az egész tisz-

tikar egyszerre ne változzék, hanem csak annak kisebb része, hogy ez által sem az igazságszolgáltatás, sem az országglás többi része fenakadást ne szenvedjen, s a tisztikar 3—3 évenként mintegy kiegészítessék, — mi által minden évtized a maga embereit kellő helyeire megkapja s a természet dézmájánál a fiatalság sem fosztatik meg az alkalomról, hogy édes hazája iránti kötelességét lerólassa.

Hogy az 1848-ik XVII. t. cikk, melyszerint a megyei tisztválasztás joga a megyei bizottmányokra ruházott, a magyar nemzet és szép ős alkotmányos jogának, melyszerint a tisztujításba minden alkotmányos polgár személyesen befolyhatott, hatalmas csorbitása lenne, ha ezen törvénycikk ideiglenes nem volna, mindenki átlátja; de hogy a megyei közhivatalnokok választása az egész megye polgárainak közvetlen személyes befolyása által eszközöltessék, azt ugy hiszem senkinek sem jut eszébe kortesvilágunkban követelni; azonban hogy minden polgár a választandó ellen nyilatkozhassek, s így a választásra tényleges befolyása legyen, az nem csak méltányos, de alkotmányos jogunkban is gyökerező. A mostani tisztujítás nem csak méltatlan és igazságtalan, de alkotmányellenes is, és a mit éleztlapjaink saját modoruk szerint a folyó 1867-ik évi tisztujítások alkalmával ki nyilatkoztattak, egyenes nyilt szóval kimondom, hogy a stentori torok határozata, erőszak az alkotmány ellen.

A megyei tisztujítás szükségletével egyuttal az arra képesek s azt elnyerni kívánók sorozata a községekkel is lenne közlendő, hogy minden polgár a kijelöltek

ellen nyíltan és valódi kifogásokat tehessen, de netán rágalmakért is feleljen; a községek a jogos kifogáson kívül megállapodnak azon egyénben is a jelöltek közül, kiben legnagyobb bizalmuk van, s ha több egyénben bizik a község, a megyére küldendő képviselőire bizza a megye többi községeinek nyilatkozata szerint kijelölési joggyakorlatát és választási szavazatát, de a névszerinti szavazás ilyen ügynél mindig mellözhetetlen.

Minden tisztválasztásnál a szavazat többsége döntőn; egyetlen kivételt tennék a községi választásoknál a községi bírák választására nézve, kiknél különös szak-képzettség nem kívánható, — s ebben a döntő szavazatot a megye hatóságnak, illetőleg megyei közgyűlésnek tartván fel, annyiban, hogy a községben legtöbb szavazatot kapott három egyénből az válasszon. Ezen eljárás indokolását a t. olvasóra bizván, ezuttal töle engedelmet kérek, ha csupán azt teszem hozzá, hogy ez által sem a megye jogáról és felelősségéről egészen el nem esik, sem a szegény polgár a személyeskedés utóbajainak ki nem tétetik. De ilyenkor az is szükséges, hogy a meny nyiben a községi szavazók $\frac{1}{4}$ -ét meghaladó része más egyénekre szavazott volna, ezek újból szavazhassanak.

Mennyi és mily képzettségű közhivatalnok szükséges egy községben és megyében, a törvény és a miniszterium által lenne megállapítandó, szaporítás esetében a község és megye meghallgatandó.

VIII. R É S Z.

A megyei és községi képviselőletről.

Hogy a magyar nemzet a közigazgatásba tényleges és személyes részt vett a megyei közgyűléseken, és hogy ezen hatáskör most már az 1848-ki törvények értelmében az egész népet illeti, az kétségtelen; — hogy a megye egész hatásköre csak a közhivatalnokokra bizassék, a magyar alkotmány alapelveivel össze nem egyeztethető, de hogy a megye összes lakossága személyes közvetlen befolyással legyen a közdolgok vitelére, nem csak a sokaság tömkelegénél, s a határozatokérti felelősségénél fogva sem lehet, hanem azon körülménynél fogva sem, hogy mindenkinek saját dolgai vannak, s így a közdolgok minden tárgyalásánál jelen sem lehet, mi az alkotmányon gyakran a legnagyobb csorbát ejtené; — ez teszi szükségessé a magyar nép által választott és képviseletett honpolgárok szabatos közreműködését; ezért gondoskodott az 1848-ki törvény ideiglenesen a megyei és községi képviselőletről.

Miután azonban az 1848-ki törvényhozók a jövődőt nem látták, állandó törvényt nem alkottak, az 1847-ki állapot hagyományaisal küzdöttek s az országnak nép-

képviselési szervezetével tökéletesen tisztába sem voltak, ezen tér előttünk még nyitva áll.

Több rendü vélemények merültek fel a megyei és községi képviselők kellékeire nézve, a nélkül, hogy a felelősség elve tisztán kimondatott volna.

Ha csak személyes felelősség kívántatik a képviselőségre, akkor minden választó egyuttal képviselő is lehet.

Én azonban vagyoni felelősséget is kívánok a döntő szavazattal birandó képviselőtől, és az adó változandóságáról eltérve, realis sanctiót kérek attól, ki a magyar nép képviselésében az alkotmányos jogok közvetlen gyakorlására döntő szavazattal felhatalmaztatik, a nélkül, hogy bizonyos hatáskörben szakember lenne.

Községekben tiszta birtokon betáblázva, vagy egyéb értékben letéve 1200 forint, szabad királyi városokban és megyékben 12,000 forint elégséges a biztosíték azon esetekre, melyek egy képviselő elmozdításáig, illetőleg 1—3 év alatt előjöhetnek.

Minden megyében és községben ilyen vagyonu egyének hivatalból, vagy ha valakiért többen ennyi értékig jót állnak, jelenkezésre összeirandók, és ha a biztosíték nyújtásra ajánlkoznak, választási jegyzékbe veendőek.

Azon egyének, kik a miniszterium osztályai szerint közhivatalra képességet kimutatnak, ezen pénzbeli biztosíték alól felmentetnek, nehogy a községi és megyei hatóság szakértő tanácsokban megszükölködjék,

azonban a biztosítékot nem nyújtott képviselők és tisztviselők száma a szavazásnál a biztosítékosokét soha sem haladhatja meg, és ha a vélemények megoszlanak, a vagyoni biztosítékot nem nyújtott egyének közül annyinak kell akár sorshuzás, akár magok közti szavazás által a szavazástól tartózkodnia, hogy számuk a biztosítékosok felét tegye.

Már fennebb említettem, hogy az egész megyét érdeklő felsőbb rendeletek és indítványok a községekkel előre közlendők s ezek feletti határozatra a megye közönségének határnap tűzendő. Ilyen előre közlött tárgyak feletti szavazásnál a községi küldöttek a biztosítékos szavazók osztályához tartoznak, mert ezekért vagyoniilag a községi képviselők szolgálnak szavatosokul, de hogy ezeknek száma a 12,000 forintos biztosítékot nyújtott megyei képviselők számát meg ne haladhassa, a megyei képviselő testület akkép szervezendő, hogy legalább annyi biztosítékos képviselő legyen, a hány község a megyéhez tartozik, nem állván semmi az ellen, hogy ilyen megyei képviselő egyuttal a községet is ne képviselhesse s községi képviselőnek is ne választassék megyei biztosítékánál fogva.

Miután a biztosíték nyújtás az ország érdekében történik, a betáblázásnak és egyéb okmányoknak illetékmenteseknek kell lenniök.

Ha a megyék kellően kikerekítettnek és szaporítottatnak, megyei képviselő mindenki lehet, ki a fentebbi tulajdonokkal bír, és erkölcsi tekintetben törvényes ki-

fogás alá nem esik, mert hogy politikai nézet, vagy oly körülmény, mely az alkotmányos jogok gyakorlásától a polgárt ki nem zárja, a képviselőségtől kizárja, sem méltányosnak, sem jogosnak, sem üdvösnek nem tartom; de ha egy megyében vagy városban a képesítettek száma 300-at meghaladná, a szavazattal bíró képviselők számát meghatározandónak, s egy vagy több évenként egy-egy harmadában kiegészítendőnek vélem, azonban a 3 éves képviselők is újból megválaszthatók legyenek.

A hol választásra kerül a dolog, községekben az összes választók a képviseletre feljegyzett egyének közül azokat töröltethetik ki, a kik erkölcsi tekintetből kifogás alá jöhetnek, fellebezés esetében kellő vizsgálat után a megye közönsége s a belügyminiszter határoz, a kifogás nélküliek közül szótöbbséggel választatik a községi képviselet. A községi képviselők magok közzül választanak megyei képviselőket, a kik a megyei képviseletre képesítettek közül azokat, kik erkölcsi tekintetből kifogás alá jöhetnek, kihagyatni kívánhatnak, a kifogás alá nem jött összes megyei képviselők választják a szavazattal bírandó képviselőket. A kifogásoknak nyilatknak és tényeken alapulóknak kell lenni, felfolyamodás esetére a miniszterium és az országgyűlés dönt.

Nehogy a képviselői kerületek és a megyehatóságok aránytalan hatáskörűek legyenek, a megyéket 5 választó kerületből, a népesség és terület arányához képest, kikerekítendőknék vélem, mert ez által a kisebb megyék erősödnek, a nagyobb megyék lakói pedig alkotmányos jogaik gyakorlásában a sokaság miatt nem gátoltatnak.

Ilyen képviselők által lennének a közdolgok szavazattöbbséggel eldöntendők, — de az országgyűlési és megyei képviselők valamint a közhivatalnokok személye választásánál a választó honpolgárok egyénenkénti szavazata döntsön, mert csak akkor mondhatják ezek, hogy a haza többségének választottjai.

IX. R É S Z.

A felsőházzól, kir. curiáról, szabadalmazott városok és kerületek, s egyéb hagyományokról.

I. Nem felejtkezem meg hálátlanul a magyar aristocrazia hazánk s alkotmányunk érdekében szerzett érdemeiről, és nem vitatom, valjon a képviselők háza mellé kell-e még törvényhozási tényezőül a felső, — de a miniszteri felelősség elve, nézetem szerint, a Felső személyén és családján kívül Magyarországon többé semmi más felelősség nélküli egyént vagy testületet nem tür.

A törvényesen is már kimondott felsőház újra szervezése a szakképességet és felelősséget annál inkább kívánja meg, miután a népképviseleti alsóház különös képességet nem kíván.

Nehogy tehát a népképviselők törvényhatósága egyes pártvezérek kifolyásául törpüljön, de más részről a honra szükséges és üdvös törvényjavaslatok ok nélkül késedelmeztessenek, a felsőház tagjai az eddigi kellékek mellett csak olyanok lehessenek, kik az alispáni közhivatalra szükséges és országosan megállapítandó személyes kellékekkel birnak és felelősségök fedezésére 50,000 forint valódi értékű biztosítékot az ország pénztárába

beszolgáltatnak, hogy az üdvös törvény késleltetéséből, vagy más törvényhozói hibából eredett károk megtéríthetők legyenek.

Az általam ajánlott két kellék helyreállítandja a felső táblának azon magasztos tekintélyét, melyet egy szabad ország alkotmánya ilyen testülettől kíván, és mely mai napon, fájdalom, annyira csak a hagyományos tekintély sugaraival világol, hogy már azok is, kiknek ott helyök volna, inkább a képviselők soraiban keresik az ernyedetlen hatáskört, s a nemzet a dicséretes kivételeket a felső házban annyira dicsőíti, hogy megfelejtkezik, miszerint a felsőház mindegyik tagjának hivebb örének kellene lenni a magyar nép alkotmányának és jogainak, mint az összes képviselőház.

II. A magyar királyi curia hibáiról és szervezetéről már annyit irtak a jogtudományi szaklapok, hogy az embernek kétségbe kellene esnie a magyar jogbiztonság fenállhatásáról. Hogy ezen testület régi hagyományos köntösben és hagyományos különleges jogai gyakorlatában nem maradhat, nem csak a haladó korszellem szózata, hanem a magyar alkotmány újabb jogelvei és különösen az igazságügyi miniszter felelőssége kívánja. A haza elvárja az igazságügyi miniszter erélyességétől, hogy azon hatáskört, mely osztályát felelőség mellett illeti, az alkotmány értelmében elfoglalja s a törvénykezés és országos törvényszékek egyöntetűségét szem előtt tartva, mindazon hagyományos sallangot, és a törvénykezést szorosán nem képező teendőt a királyi curiától és más országos bíróságoktól el- s átveszi, és az

eddig szervezettel összefüggő, de a miniszteriummal és felelősségével össze nem egyeztethető joggyakorlatokat és statumokat addig is, míg a törvényhozás végképpen intézkedik, felfüggesztvén, a törvénykezést, mint az ország jólétének üterét, kellő működésében fentartandja.

III. A ki a szabad királyi városok, jász-kún kerületek, a szepesi, bánya és hajdu városok és más szabadalmazott területek eredetét a magyar alkotmány 1848 előtti jogviszonyok világánál vizsgálja, átfogja látni, hogy azon szabadalmak és elkülönzések a megyei jobbágyság sorsa és az ököljogos nemesség erőszakossága ellen szükségesek valának; — ezen sorompók azonban az 1848-ki törvények által szétzuzattak s a legfőbb hatalom minden egyes honpolgár jogaiért felelőssé tétetett.

Az alkotmány közössége a jogegyenlőséget, a haza felvirágzása a kormányzat egyöntetüségét akként kívánja, hogy a ki Magyarország egyik részének alkotását tudja, jogbiztonságát a szerint intézhesse az egész országban; — az önkormányzat jogkülönbségben és különös statutumokban nem alapulhat, hanem csak a közös, üdvös, országos alkotmányban és a közös alkotmányos törvényekben.

Az elkülönzés visszatorklást szül, mi nem csak az egyesekre, az értelmiségre és az egész országra, de különösen az elkülönzést igénylőkre károsan visszahat, s őket a kisszerüség vakandtúrásaiba sülyeszti.

Országoskák a hazában nem lehetnek, hanem minden helyhatóság kötelessége, hogy az alkotmány védbástyájává, s minden polgár kötelessége, hogy honpol-

gárrá legyen, és ha az egész ország költségén intézetek állíttatnak, hogy a jólét és értelmiség gyarapodjék, ha a hadfi az egész országért a halállal szembe néz, vérént ontja, vagy legalább több évi kényszerszolgálatot végez, nem lehet az elkülönzést annyira vinni, hogy a helyhatóságok különös statutumai a honpolgárok alkotmányos jogegyenlőségét sértsék, ellenben a helyhatóságok az egész ország alkotmányának jótékonyágában teljesen részesüljenek.

A honpolgárok jogegyenlősége a terület jogegyenlőségét is vonta maga után, Kárpátokról Adriáig csak egy alkotmány, csak egy jog uralkodhatik, a ki külön jogot kíván, a magyar szent korona területi épsége, s az új alkotmány alapelvei ellen tör, legyen az Pestmegye azon lakosa is, ki egy hevesmegyei egyént Pestmegyében idegennek nyilvánította.

IV. Van még több más szabadalom és ősi hagyomány hazánkban, mely az 1848-ki törvények szellemével és a miniszteri felelősség elvével nem egyezik; vannak hazafiak, kik legjobb szándékkal nyilatkoznak, de az avas szagtól menekülni nem tudnak. Rosz néven nem veszem, hogy hazánk zilált joga és anyagi helyzetében, valaki az előjog pókhálójában keresi jogbiztonságát, de közel az idő, midőn a közös alkotmány jótékonyága az egész hazát elárasztandja, s a felelős magyar kormány erejében a jog biztosabb révet találанд, mint azon hagyományokban, melyeket csak a gyengék tisztelnek, az erősök pedig ellenfegyverül használnak.

Z á r s z ó.

És most tisztelt olvasó! Isten velünk! ne kérdezd, ki írta, hanem vizsgáld, mit írt; — kimutattam, hogy az 1867-ki országgyűlés párt árnyalatai közül mindegyiknek igaza van, — kimutattam az ösvényt, melyen a magyar nemzetnek a XIX. század szózatát követve jóléte felé haladnia kell; — remélem, hogy a mostani magyar felelős miniszterium az ország és országgyűlés rendkívüli állapotát az ország szervezésére üdvösen fel fogja használni; — kimutattam, hogy minden honfi a hazának hivatalvadászat, kenyéririgység és böszmarakodás nélkül is nagyon hasznos tagja lehet, — hogy a hazafiság, alkotmányosság, önkormányzat, nem a törvény és kormány elleni daczból és zsarnok szájhösködésből, hanem a törvény tiszteletéből, és annak erős kezeléséből áll, — hogy a magyar nép csak úgy lehet boldog, ha a megyékben nem nagy adó-fizetők vagy azzal hátralékosok és adóságokkal tulterheltek ordításai, hanem a szakférfiak tanácsai, és olyan képviselők szava dönt, a kik netáni emberi hibájokért saját tiszta vagyonaikkal jótállanak; — kimutattam, hogy a különködés az alkotmány iránti bizalmatlanság; a hagyományos előjoghozi ragaszkodás szembeszállítás a haladó korszellemmel és a magyar nép

jólétével; — és ha most ezen vázlatot a választó egyes polgárokon és községeken kezdve, a választó kerületeken, a megyei bizottmányokon, s a megyei tisztikaron át felfelé, lelki szemed elé állítod, és azon hiányokat, melyekben e füzet szükölködik, honfi szeretettel kipótold, hiszem, hogy megtestesülve álland előtted az ifju erőben viruló magyar népalkotmány, melyet hogy mi csak hamar élvezzünk s utódaink is élvezzenek

add meg magyarok nagy Istene!

TARTALOM.

Előszó.

I. Rész. Az alkotmányról általában.

Az alkotmány fogalma.

Az egyes polgárok alkotmányos jogainak gyakorlata.

A törvények keletkezése

A törvények kellékei.

Az alkotmányos hatóságok hatásköre.

A hatóságok alkotmányos törvényhozási joga.

A hatóságok alkotmányos bíraskodási joga.

A hatóságok végrehajtási köre.

A tisztviselők felelőssége.

Államtan és alkotmánytan.

II. Rész. A magyar alkotmányról.

Bevezetés.

A magyar alkotmány alapelvei.

Az 1848-iki törvénczikkék hatálya.

III. Rész. A magyar alkotmány törvényhozási szempontból.

A magyar nemzet és nép törvényhozási joga.

A felelős miniszterium befolyása a törvényhozásra.

A államtanács befolyása a törvényhozásra.

A megyék befolyása a törvényhozásra.

A választókról és a képviselői képességről.

IV. Rész. Rendkívüli törvényhozási dolgok.

V. Rész. A magyar alkotmány bíraskodási szempontból.

A magyar nemzet bíraskodási joga.

A felelős miniszterium bíraskodási köre.

A megyék biráskodási köre.
A községek biráskodási köre.
Az államtanács biráskodási köre.

VI. A magyar alkotmány végrehajtási szempontból.

A magyar nép végrehajtási köre.

VII. Rész. A közhivatalnokokról.

VIII. Rész. A megyei és községi képviselőkről.

IX. Rész. A felső tábláról; királyi kuriáról; szabadalmazott területekről és hagyományos előjogokról.

Zárszó.